ORTAÖĞRETİM / LİSE 9. SINIF

Türk Dili ve Edebiyatı

EV ÖDEVİ

Hikâye, Kıssa, Meal ve Tefsir Kavramları Çerçevesinde Hz. Yusuf (A.S.)'ı Anlatan

Yusuf Suresi

3.3. ÜNİTE, SÜRE VE İÇERİK TABLOLARI

9.SINIF 2. ÜNİTE: HİKÂYE

OKUMA: Hikâyenin tanımı ve unsurları (kişiler, olay örgüsü, mekân, zaman, çatışma, karşılaşma, konu, tema, anlatıcı ve bakış açısı) hakkında incelenen metinlerle ilişki kurularak bilgi verilir.

YAZMA: Hikâye yazma çalışmalarının dışında incelenen metinlerden edinilen düşünce ve izlenimleri konu alan farklı türlerde de yazma çalışmaları yaptırılabilir.

https://dersdunyasi.net/

https://dersdunyasi.net/2022/07/21/hikaye-kissa-meal-ve-tefsir-kavramlari-ile-hz-yusuf-a-s-suresi/

Hikâye, Kıssa, Meal ve Tefsir

Kavramları Çerçevesinde

Hz. Yusuf (A.S.)'ı Anlatan

Yusuf Suresi

EV ÖDEVİ

1. Aşağıda verilen "Hikâye, Kıssa, Meal ve Tefsir" Kavramlarının anlamlarını okuyunuz.

   Hikâye *(hikâ:ye), Arapça ḥikāye* **1.** *isim* Bir olayın sözlü veya yazılı olarak anlatılması.

   2. *isim, edebiyat* Gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düzyazı türü, öykü.

   Kıssa: *isim, eskimiş, Arapça ḳiṣṣa* Ders çıkarılması gereken anlatı, olay.

   Meal: *(mea:li), Arapça me'āl* 1. *isim, eskimiş* Anlam, kavram, mefhum.

   Tefsir: *(tefsi:ri), Arapça tefsīr* 3. *isim, din bilgisi* Kur'an'ın surelerini açıklayarak görüşler ileri sürme ve bunları yazma, yorumlama. 4. ... yorumlama bilimi.

   5. *isim, din bilgisi* Kur'an'ın surelerini açıklayan eser.

   KAYNAK: https://sozluk.gov.tr/

2. Aşağıda verilen Kur'an-ı Kerim'de yer alan ve Hz. Yusuf (A.S.)'ı anlatan Yusuf Suresi'nin ayetlerinin önce sadece mealini okuyunuz. Ayet meallerini okuduktan sonra sizde oluşan duygu ve düşüncelerinizi metnin sonunda verilen ilgili bölüme yazınız.

3. Sonra metnin bu sefer hem ayet meallerini hem de tefsirini okuyunuz. Sizde gelişen duygu ve düşüncelerinizi ilgili bölüme yazınız.

4. Metinden çıkarılabilecek dersleri kısaca ilgili bölüme yazınız.

5. Metinle ilgili duygu ve düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

6. Daha sonra müsait olduğunuz bir zamanda Hz. Yusuf (A.S.) dizisini izleyiniz. Okuduğunuz metinle uyumlu mu? Düşününüz.

Yûsuf Sûresi

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

Nüzûl

Mushaftaki sıralamada on ikinci, iniş sırasına göre elli üçüncü sûredir. Hûd sûresinden sonra, Hicr sûresinden önce Mekke'de nâzil olmuştur.

Yahudilerin telkini ile Mekke müşriklerinin Hz. Peygamber'e, *"İsrâiloğulları Mısır'a niçin gittiler?"* şeklindeki sorusuna cevap olarak veya müslümanların Resûlullah'tan bir kıssa anlatmasını istemeleri üzerine indiği rivayet edilmiştir.

Ancak Muhammed b. İshak'a göre sûrenin nüzûl sebebi, kavmi tarafından zulme uğramış olan Hz. Peygamber'i teselli etmektir (Elmalılı, IV, 2841). Kavminin baskıları ve işkenceleri karşısında Resûl-i Ekrem ve arkadaşları bunalmışlardı; bu bunalımdan bir çıkış yolu arıyorlardı. Böyle sıkıntılı bir anda bu sûrenin inmesi, müslümanlara bir teselli ve müjde olmuştur. Zira kıssanın kahramanı olan Hz. Yûsuf da Filistin'de kardeşlerinin bazı kötülüklerine mâruz kalmıştı. Fakat sonunda o, Mısır'da devlet yönetiminde söz sahibi oldu, kardeşleri de bu devletin yönetiminde görevlendirildiler.

Bu sûrede anlatılan kıssa da, dolaylı olarak Hz. Muhammed ve arkadaşlarına, sabrettikleri takdirde Hz. Yûsuf'a verilmiş olan mükâfatın bir benzerinin onlara da verileceğini ve Kureyşliler'in kendilerine boyun eğeceğini müjdelemektedir.

Nitekim kavminin baskısı neticesinde Medine'ye göç etmiş olan Resûlullah sekiz sene sonra Mekke'yi fethetmiş ve Kureyşliler ona boyun eğmiştir. Ancak Hz. Peygamber Kureyşliler'e, Hz. Yûsuf'un Mısır'da kardeşlerine söylediği sözün aynısını söylemiş ve şöyle demiştir: *"Bugün sizi kınamak yok, Allah sizi affetsin! O, merhametlilerin en merhametlisidir"* (İbn Sa'd, Tabakāt, II, 142). "Gidiniz, hepiniz serbestsiniz!" (İbn Kesîr, es-Sîre, III, 570).

Muhtevasına ve işaret ettiği konulara bakıldığında sûrenin, hicretin arifesinde meydana gelen olaylar esnasında, yani Kureyş'in Hz. Peygamber'i öldürme, sürgün etme veya hapsetme planlarını tasarladığı sırada ve bir defada inmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Adı/Ayet Sayısı

Sûre adını 4. âyetten itibaren 101. âyetin sonuna kadar kıssası anlatılan Yûsuf aleyhisselâmdan almıştır.

Konusu

İlk üç âyette bu sûredeki âyetlerin Kur'an-ı Kerîm'in âyetleri olduğu, Kur'an'ın Arap diliyle indirildiği ve bu sûrede kıssaların en güzelinin anlatılacağı bildirilmektedir.

Bundan sonra 101. âyete kadar Hz. Yûsuf'un kıssası anlatılmıştır. Kıssada Hz. Yûsuf'un, kardeşleri tarafından kuyuya atılması, onu kuyudan çıkaran kafile tarafından Mısır'da köle olarak satılması, bir iftira sonucu cezaevine girmesi, Mısır kralının gördüğü rüyayı yorumlaması neticesinde cezaevinden

çıkarılıp maliyeden sorumlu yüksek düzeyde yöneticiliğe getirilmesi, uzun süreli bir ayrılıktan sonra babası ve kardeşleriyle tekrar buluşması gibi konular ele alınmıştır.

Daha sonraki âyetlerde ise müminlere müjde ve öğütler verilmektedir.

Kur'an-ı Kerîm'deki kıssalar bazı hikmetlere dayanmaktadır. Özellikle peygamberlerin kıssaları, alınması gereken ibretlerle doludur. Nitekim bu sûrenin son âyetinde yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Andolsun onların kıssalarında akıl sahipleri için ibretler vardır."* Hz. Yûsuf'un kıssası hakkında da şöyle buyurmuştur: "Andolsun ki Yûsuf ve kardeşlerinde, almak isteyenler için ibretler vardır" (Yûsuf 12/7).

Meal

Elif-lâm-râ. Bunlar apaçık kitabın âyetleridir. ﴾1﴿

Tefsir

Bazı sûrelerin başında bulunan *"elif-lâm-râ"* gibi harflere "hurûf-ı mukattaa" denmektedir (bilgi için bk. Bakara 2/1).

Yüce Allah, indirilen bu âyetlerin gelişigüzel söylenmiş sözler değil, gerçekleri açıklayan ve ebedî bir mûcize olan ilâhî kitabın âyetleri olduğunu, dolayısıyla bu kitaba şanına yakışır bir şekilde saygı gösterilmesi ve emirlerinin uygulanması gerektiğini vurgulamaktadır.

Meal

Biz onu, akıl erdiresiniz diye Arapça bir Kur'an olarak indirdik. ﴾2﴿

Tefsir

Bütün insanlık için gönderilmiş olan Kur'an'ın Arabistan'da ve Arapça olarak indirilmesinin coğrafî, sosyolojik, psikolojik ve dil ile ilgili sebepleri vardır. Her şeyden önce Arap yarımadası eski dünyayı meydana getiren, bugün de insanlığın büyük bir bölümünü barındıran Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının birbirine en çok yaklaştığı merkezî bir yerde ve dünya ticaret yollarının kesiştiği bir noktada bulunmaktadır.

Kur'an'ın nâzil olduğu zamanda bu bölge komşu illerde yer alan siyasî güçlerin iktisadî ve siyasî menfaatlerini doğrudan ilgilendiren bir konumdaydı. Bu siyasî güçlerin aksiyon ve reaksiyonlarının toplandığı bir merkezde yer alan Arap toplumu bu kıtalarda yaşayan insanları ve bunların yaşayışlarını tanıma imkânına sahipti.

Arap toplumu çölde yaşadığı için, müreffeh bir hayat tarzından uzaktı. Tehlikeli işlere atılma ve değerlerin müdafaasında sabırla direnme gibi vasıflara sahip bulunuyordu. Asırlar boyunca dillerinin safiyetini korudukları gibi belirtilen nitelik ve enerjilerini de muhafaza etmişlerdi. Kabileler arasında uzun süre devam etmiş olan iç savaşlar, onlara atılganlık vb. meziyetler kazandırmıştı.

Ayrıca ticaretle uğraşan bir toplum olmaları sebebiyle hareket kabiliyetine ve uzun süreli seyahatlere katlanma gibi hususiyetlere sahip bulunuyorlardı. Bu sayede Araplar ticaret yaptıkları

ülkelerin örf ve âdetlerini, hususiyetlerini, kanunlarını öğrenmişlerdi; kısaca İslâm'ı buralara ulaştırmak için gereken tecrübeye sahip bulunuyorlardı.

Kur'an'ın Arapça olarak indirilmesinin temel sebebi, son peygamberin Araplar arasından seçilmiş olmasıdır. Yüce Allah her peygambere kendi kavminin diliyle hitap etmiş, vahyini onların diliyle göndermiştir ki peygamber Allah'ın emir ve yasaklarını kavmine rahatça anlatsın (İbrâhim 14/4).

Şüphe yok ki Kur'an'ın Arap dili ile indirilmiş olması onun sadece Araplar'a indirildiğini ifade etmez. Nitekim bazı âyetler, onun bütün insanlığa hitap ettiğini, dolayısıyla evrensel bir kitap olduğunu göstermektedir (Bakara 2/185; Âl-i İmrân 3/138; Sebe' 34/28; ayrıca bk. Ra'd 13/37).

Son peygamberin Araplar arasından seçilmesinin doğal bir sonucu olarak önce onlar ıslah ve irşad edilecek, sonra da onların aracılık ve örnekliğinde diğer kavimler İslâm iman ve ahlâkına gireceklerdi.

Ayrıca Kur'an yalnız Araplar'ın kutsal kitabı olmadığından Arapça bilmeyenlerin de onu anlayabilmeleri ve böylece İslâm'ı birinci kaynağından öğrenme imkânını elde etmeleri için Kur'an'ın başka dillere çevrilmesi zorunludur. Ancak bu çeviriler insan çabasının ürünleri, dolayısıyla az veya çok kusurlu olup Kur'an'ın orijinal metni yerine konamaz. (bilgi için bk. Zümer 39/28).

Meal

Sana bu Kur'an'ı vahyetmekle kıssaların en güzelini anlatıyoruz. Halbuki daha önce sen bunlardan habersiz idin. ﴾3﴿

Tefsir

"En güzel kıssa" diye çevirdiğimiz ahsenü'l-kasas tamlamasındaki kasas kelimesi sözlükte *"bir şeyin izini sürmek"* anlamına gelmektedir; isim olarak, *"anlatılan haber"* demektir. Kur'an'da daha çok bu mânada kullanılmıştır (Râgıb el-İsfahânî, el-Müfredât, "kss" md.). Bu mânada kıssa ile eş anlamlı olup her ikisinin de çoğulu kısastır.

Edebiyatta hayalî kıssalar olduğu gibi gerçek kıssalar da vardır. Hz. Yûsuf'un kıssası yaşanmış bir olaydır. Bir taraftan tasavvuf ve edebiyatta mecazi aşk denilen ve tabii bir gerçeklik olan beşerî sevgiyi, diğer taraftan bu tür sevgilerin insanı kötülüğe saptırmasına engel olacak güç ve içtenlikteki iman ve iffetin yüceliğini anlatan bu sûre, âyette *"ahsenü'l-kasas"* olarak nitelendirilmiştir.

Kıssada aynı zamanda baba-oğul, Ya'kūb aleyhisselâm ile Yûsuf'un hasret, ıstırap ve üzüntüleri canlı bir şekilde dile getirilmektedir. Ahsenü'l-kasas tamlamasını *"en güzel üslûp"* şeklinde anlayanlar da vardır (Zemahşerî, II, 300-301; Râzî, XVIII, 85; Esed, II, 454-455). Buna göre cümlenin meâli şöyle olur: "Biz, bu Kur'an'ı sana en güzel bir üslûpla anlatıyoruz."

Âyette, Hz. Peygamber'in, Yûsuf hakkında daha önce bilgisinin olmadığı, bu bilgilerin kendisine vahiy yoluyla geldiği bildirilmektedir. Bu durum, Hz. Muhammed'in hak peygamber, Kur'an'ın da mûcize olduğunu gösterir. Zira okur yazar olmayan, yabancı dil bilmeyen ve İsrâiloğulları'nın Mısır'a gitmeleriyle ilgili yeterli bilgisi bulunmayan bir kimsenin, vahye dayanmadan, çok zaman olayların detayına kadar inen böyle mükemmel bir kıssayı ortaya koyması mümkün değildir.

İbrânîce'de *"Allah'ın güçlü kıldığı"* mânasına gelen İsrâil kelimesi, Ya'kūb peygamberin lakabıdır. Soyundan gelenlere de *"İsrâiloğulları"* denilmektedir. Kitâb-ı Mukaddes araştırmacılarından

nakledildiğine göre Ya'kūb Filistin'de yaşıyordu ve on iki oğlu vardı. Yûsuf on birinci oğluydu. Mısır'da köle olarak satılmış, bir süre kölelik, oldukça uzun bir süre de hapis hayatı yaşadıktan sonra Mısır'da önemli bir üst düzey yöneticiliğe getirildi. Daha sonra babası ve kardeşlerini de Mısır'a götürdü. Böylece İsrâiloğulları Mısır'a yerleştiler. Hz. Mûsâ'nın zamanında ve onun liderliğinde tekrar Filistin'e dönmüşlerdir (İsrâil ve İsrâiloğulları hakkında bilgi için bk. Bakara 2/40, 132; Nisâ 4/153-161).

Meal

Hani Yûsuf babasına, "Babacığım! Gerçekten ben (rüyada) on bir yıldız, güneşi ve ayı gördüm. Gördüm ki onlar bana boyun eğiyorlardı" demişti. ﴾4﴿

Babası, şöyle dedi: "Yavrucuğum! Rüyanı kardeşlerine anlatma. Yoksa, sana tuzak kurarlar. Çünkü şeytan, insanın apaçık düşmanıdır." ﴾5﴿

"İşte Rabbin seni böylece seçecek, sana (rüyada görülen) olayların yorumunu öğretecek ve daha önce ataların İbrahim ve İshak'a nimetlerini tamamladığı gibi sana ve Yakub soyuna da tamamlayacaktır. Şüphesiz Rabbin hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir." ﴾6﴿

Tefsir

Yûsuf aleyhisselâmın soy kütüğü şöyledir: Yûsuf, babası Ya'kub, babası İshak, babası İbrâhim aleyhisselâm. Görüldüğü gibi Yûsuf, Hz. İbrâhim'in dördüncü kuşaktan torunudur. Ya'kub ile eşi Rahel'den (İslâmî kaynaklarda Rahîl) dünyaya gelmiştir. Resûlullah buyurmuşlardır ki: "İnsanların en şereflisi, Allah'ın peygamberi Yûsuf'tur; o, Allah'ın peygamberinin oğludur; o da Allah'ın peygamberinin oğludur; o da Allah'ın dostunun (halîl) oğludur" (Buhârî, "Tefsîr", 12/2).

Rüya, "görmek" mânasına gelen rü'yet masdarından alınmış bir isim olup, uyku halinde birtakım olay ve şekillerin görülmesi demektir.Türkçe'de buna "düş" denir. Rüya kişinin sadece iç dünyasıyla ilgili bir olay olmayıp, aynı zamanda hayalin ötesinde dış dünyada bir gerçeğe de işaret eder.

Râzî'ye göre yüce Allah, insan ruhunu madde ötesi âleme çıkabilecek, levh-i mahfûzu okuyabilecek yetenekte yaratmıştır. Ancak ruhun bedenle ilgisi buna engel olmaktadır. Uyku halinde ruhun bedenle ilgisi azalır, levh-i mahfûzu okuma gücü artar. Ruhun orada gördükleri, hayal aleminde kendine özgü izler bırakır (XVIII, 135). Bu izler hayalin ötesindeki bir gerçeği yani levh-i mahfûzdaki bilgiyi gösterir ki rüyanın asıl işaret ettiği şey budur (levh-i mahfûz hakkında bilgi için bk. Bürûc 85/22).

Gazzalî, levh-i mahfûz ile insan kalbini, karşı karşıya duran fakat aralarında perde bulunan iki aynaya benzetmektedir. Aynaların arasındaki perde kaldırıldığında birindeki görüntü diğerine aynen yansır. İşte rüya olayı buna benzer; insan uyuduğu zaman kalbin duyu organlarıyla ilgisi kesilir, levh-i mahfûz ile kalp arasındaki perde ise kalkar, böylece levh-i mahfûzdaki bazı bilgiler kalbe yansır; hayal gücü bu bilgileri sembollerle alarak korur, insan uyandığında ancak hayalindeki sembolleri hatırlar (İhyâ, IV, 504-505). İşte rüyayı yorumlayıp işaret ettiği perde arkasındaki gerçekleri göstermeye "rüya tabiri" (yorumu) denilmektedir (ayrıca bk. Yûsuf 12/44).

Psikanalizin kurucusu Freud'a göre rüyanın kaynağı ferdin şuur altı, rüya ise arzuların tatmini için yapılan bir teşebbüstür. Ona göre başta cinsel arzular olmak üzere çocukluk döneminden itibaren bastırılan duygular, geçmişte yaşananlar ve duyu organlarına etki eden duyumlar rüyanın esas öğesini oluşturur ve rüya esnasında ortaya çıkar (Umay Günay, s. 104). "İnsanın yaşama kaynağı ve canlı organizmanın tek faaliyet gayesi cinsel hayattır. Bu da "libido" denilen idare merkezinde planlanmaktadır. Cinsel duygularla toplumdaki kuralların çatışması veya bu isteklerin şuur altına itilmesi, kişide bazı kompleksler meydana getirir. Rüyada görülen olaylar işte bu komplekslerin, bilinç dışı arzuların akıl sansürü ve baskısından kurtulmuş olarak örtülü bir şekilde tezahürüdür. Uyku esnasında sansürün gücü azaldığından arzular serbestçe dışa vurulursa da rüya gören kişinin bilincine girmelerini engellemek amacıyla kabul edilebilir imgelere dönüştürülür. Bu dönüştürmede uyku sırasında algılanan duyu uyaranlarından, önceden yaşanmış olaylardan ve derinde yerleşmiş anılardan yararlanılır" (bilgi için bk. İlyas Çelebi, "Rüya", İFAV Ans., IV, 29).

İslâmî kaynaklarda genel olarak üç türlü rüyanın bulunduğu ifade edilmektedir:

a) Sadık rüya. Kaynağı ilâhî olan ikaz ve işaretler olup doğru ve gerçek rüyalardır. Hz. Peygamber bu tür rüyaların peygamberliğin kırk altı cüzünden biri olduğunu haber vermiştir (Buhârî, "Ta'bîr", 2-4). Sadık rüya gören kimse, bu vesileyle Allah'ın ilim, irade, kudret ve yaratmasıyla ilgili bazı şeyler hakkında bilgi sahibi olur. Böylece zaman içerisindeki bazı gayb olaylarını meydana gelmeden önce keşfeder ve haber verir veya mekân içindeki bazı şeyleri insanların normal olarak görmesinden önce görür ve bildirir. Bu duruma, "rüya yoluyla keşif" denilmektedir. Freud aşkın alanla ilgilenmediği için bu tür rüyadan da söz etmemiştir.

b) Nefisten yani beyin, duyu organları ve iç organlardan kaynaklanan düşler. Bunlar, hâtıraların, arzuların hayalde canlanmasından ibarettir.

c) İnsan ruhunun gizli bir dış tesirden (şeytan) etkilenmesi neticesinde meydana gelen korkma ve sapmalar olup yalancı bir çağrışım ve hayalî bir olaydır. Hz. Peygamber bu tür rüyaların şeytandan kaynaklandığını haber vermiştir (Buhârî, "Ta'bîr", 3).

Gerek nefisten gerekse şeytandan kaynaklanan, aşkın kaynağı olmayan karmakarışık rüyalara "ahlâm" veya "edgasu ahlâm" denmektedir (bk. Yûsuf 12/44; Elmalılı, IV, 2865)

Hz. Yûsuf'un gördüğü bu rüyada baba, anne ve kardeşlerin güneş, ay ve yıldızlarla temsilî olarak anlatılması, rüyanın ve neticesinin önemine işaret ettiği gibi, Yûsuf'un şanının yüceliğini de gösterir. Yûsuf'un rüyası, yüce Allah'ın onu peygamberlik görevine hazırladığının bir işaretidir.

Nitekim Hz. Peygamber'e de vahyin gelişi sâdık rüya ile başlamıştır (Buhârî, "Bed'ü'l-vahy", 3). Yûsuf'un gördüğü bu rüyayı yorumlayan Hz. Ya'kub, oğlunun ileride büyük bir makama geleceğini anlamıştı. Ancak diğer oğullarının, yorumu gayet kolay olan bu rüyadan haberleri olduğu takdirde Yûsuf'u kıskanarak ona kötülük edeceklerinden endişe etmiş, bu sebeple rüyasını kardeşlerine anlatmaması için onu uyarmıştır.

Hz. Yûsuf'un rüyada gördüğü güneş, babası Ya'kub; ay, annesi Rahel; yıldızlar ise on bir kardeşi idi. Bünyâmin adındaki en küçük olanı öz, diğerleri üvey kardeşleriydi (Şevkânî, III, 9).

6. âyette "rüyada görülenlerin yorumu" diye çevirdiğimiz te'vîlü'l-ehâdîs tamlamasındaki te'vîl kelimesi terim olarak, "lafzı zâhirî anlamında değil de kitap ve sünnete uygun olan muhtemel bir anlamda yorumlamak" mânasına gelir. Burada te'vil terimi, "tabir etmek" ile eş anlamlı olarak, "rüyadaki sembolleri yorumlayıp delâlet ettikleri mânayı ortaya çıkarmak" anlamında kullanılmıştır.

Ehâdîs kelimesi ise "olay" ve "haber" anlamlarına gelen hadîsin çoğuludur. Birinci anlama göre cümle, "Allah sana olaylarda sebep-sonuç ilişkisini ve olayların yorumunu öğretecek" mânasına, ikinci anlama göre ise "Allah sana rüyaların yorumunu öğretecek" mânasına gelir.

Bu anlamdan hareketle cümleyi, "Allah sana kendi kitaplarının ve peygamberlerin sözlerinin yorumunu öğretecek" şeklinde tefsir edenler de olmuştur. Bu görüşleri birleştirmek sûretiyle cümlenin mânasını daha kapsamlı olarak değerlendirmek de mümkündür.

Buna göre cümle, Hz. Yûsuf'a rüyaları yorumlama yeteneğinin verileceğini ifade ettiği gibi, hayatın problemlerini anlama ve onlara çözüm getirme, aynı zamanda her şeyin hakikatini kavrama yeteneğinin verileceğini de ifade eder.

Anlaşıldığı kadarıyla Yüce Allah'ın Hz. Yûsuf'a nimetini tamamlamasından maksat, ona nimetlerin en üstünü olan peygamberlikle birlikte devlet yöneticiliğini de nasip etmiş olmasıdır. Böylece ona hem dinî hem de dünyevî müstesna nimetler nasip etmiş, lutfunu tamamlamıştır.

Ataları Hz. İbrâhim ve İshak'a peygamberlik vererek onları en büyük şerefe erdirdiği gibi, Ya'kub'un soyundan da birçok peygamber ve hükümdar göndermek suretiyle bu soyu başka kavimlerin hiçbir şekilde ulaşamayacakları bir şerefe ulaştırmıştır (Mâide 5/20).

Meal

Andolsun, Yûsuf ve kardeşlerinde (hakikati arayıp) soranlar için ibretler vardır. ﴾7﴿

Kardeşleri dediler ki: "Biz güçlü bir topluluk olduğumuz halde Yûsuf ve kardeşi (Bünyamin) babamıza bizden daha sevgilidir. Doğrusu babamız açık bir yanılgı içindedir." ﴾8﴿

Tefsir

Yüce Allah Hz. Yûsuf ile kardeşlerinin kıssasında, almak isteyenler için birçok ibret bulunduğuna dikkat çekmiştir.

Yûsuf'un, bu âyette geçen kardeşinden maksat, kendisinden küçük olan ana-baba bir öz kardeşi Bünyâmin'dir (Şevkânî, III, 9).

Gelecekte peygamberlikle görevlendirilecek olan Hz. Yûsuf, dürüstlük ve üstün karakteri sebebiyle babasının dikkatini çekmiş ve sevgisini kazanmıştır. Bünyâmin'i de en küçük çocuğu olması sebebiyle çok seviyordu.

Hz. Ya'kūb'un bu en küçük iki oğluna karşı farklı bir sevgi göstermesi, diğer oğullarının haset duygularını iyice kamçılamıştı. Bu yüzden babalarının bir yanılgı içinde olduğunu ileri sürdüler.

8. âyette "*Bizim sayımız daha çok*" diye çevirdiğimiz cümle içindeki usbe kelimesi *"10-40 kişiden oluşan, birbirine sıkı sıkıya bağlı güçlü bir cemaat"* anlamına gelmektedir (İbn Âşûr, XII, 222). Hz.

Ya'kūb'un oğulları, aynı babanın çocukları olmalarına rağmen Yûsuf'la Bünyâmin'in anaları ayrı olduğu için, *"Yûsuf ile öz kardeşi"* şeklinde ifade etmişlerdir (Râzî, XVIII, 92).

Meal

"Yûsuf'u öldürün veya onu bir yere atın ki babanız sadece size yönelsin. Ondan sonra (tövbe edip) salih kimseler olursunuz." ﴾9﴿

Onlardan bir sözcü, "Yûsuf'u öldürmeyin, onu bir kuyunun dibine bırakın ki geçen kervanlardan biri onu bulup alsın. Eğer yapacaksanız böyle yapın" dedi. ﴾10﴿

Tefsir

Kabaran kıskançlık duyguları, kardeşlik şefkat ve merhamet duygularını o derece örtmüştü ki kardeşlerini öldürmek veya başka bir şekilde ortadan kaldırmak için karar almada tereddüt göstermediler. Böylece çarpık bir mantıkla, kardeşlerini ortadan kaldırdıktan sonra tövbe edip iyi kimseler olacaklarını ve babalarının teveccühünün sadece kendilerine kalacağını sanıyorlardı.

İçlerinden biri vicdanının sesini bastıramadı ve Yûsuf'un öldürülmemesini istedi; ama onu babasından uzaklaştırmak için mutlaka bir şey yapılacaksa bir kuyunun dibine bırakılmasını tavsiye etti. Kervanlardan birinin Yûsuf'u alıp götüreceğini, böylece onu babasından uzaklaştırmış olacaklarını söyledi. Rivayete göre bu fikri ileri süren, Hz. Ya'kūb'un en büyük oğlu Rûbîl'dir (Taberî, XII, 155-156; Tevrat'ta Ruben şeklinde geçer). Bu görüş uygun bulundu, uygulamak üzere babalarına geldiler.

Meal

Babalarına şöyle dediler: "Ey babamız! Yûsuf hakkında bize neden güvenmiyorsun? Halbuki biz onun iyiliğini isteyen kişileriz." ﴾11﴿

"Yarın onu bizimle beraber gönder de gezip oynasın. Şüphesiz biz onu koruruz." ﴾12﴿

Babaları "Doğrusu onu götürmeniz beni üzer, siz ondan habersiz iken onu kurt yer diye korkuyorum." ﴾13﴿

Onlar da, "Andolsun biz kuvvetli bir topluluk iken onu kurt yerse (o takdirde) biz gerçekten hüsrana uğramış oluruz" dediler. ﴾14﴿

Tefsir

"Niçin Yûsuf hakkında bize güvenmiyorsun?" şeklindeki sorularından anlaşılıyor ki kardeşleri daha önce de Yûsuf'un kendileriyle beraber kıra çıkmasını istemişler fakat, babaları bu konuda onlara güvenmediği için buna izin vermemişti. Ya'kūb aleyhisselâm aslında oğullarına güvenmediği halde, bunu hissettirmeme nezaketini göstermiş, gerekçe olarak, onlar farkında olmadan Yûsuf'u kurtların kapıp yiyebileceğinden korktuğunu ifade etmiştir.

Meal

Yûsuf'u götürüp kuyunun dibine bırakmaya karar verdikleri zaman biz de O'na, "Andolsun, (senin Yûsuf olduğunun) farkında değillerken onların bu işlerini sen kendilerine haber vereceksin" diye vahyettik. ﴾15﴿

Tefsir

Kardeşleri, Yûsuf'u koruyacaklarına dair babalarına güvence verince Hz. Ya'kūb, Yûsuf'u onlarla birlikte gönderdi. Kardeşleri onu kuyuya atmaya oy birliği ile karar verdiler ve kararı hemen uyguladılar.

Kardeşlerinin yaptıklarını bir gün kendilerine haber vereceğine dair Yûsuf'a yapılan vahiyle ilgili olarak iki görüş vardır:

a) Hz. Yûsuf'a peygamberlik daha o zamandan verilmiştir. Nitekim bu vaad daha sonra gerçekleşmiş ve Hz. Yûsuf kardeşlerinin kendisine yaptıklarını ileride onlara haber vermiştir (âyet 89).

b) Buradaki vahiyden maksat, ilhamdır; henüz peygamberlik verilmemiştir. Nitekim bu tür ilhamlara Kur'an-ı Kerîm'de vahiy denildiğine çokça rastlanmaktadır (Râzî, XVIII, 99).

Meal

(Yûsuf'u kuyuya bırakıp) akşamleyin ağlayarak babalarına geldiler. ﴾16﴿

"Ey babamız! Biz yarışa girmiştik. Yûsuf'u da eşyamızın yanında bırakmıştık. (Bir de ne görelim) O'nu kurt yemiş. Her ne kadar doğru söylesek de sen bize inanmazsın" dediler. ﴾17﴿

Bir de üzerine, sahte bir kan bulaştırılmış gömleğini getirdiler. Yakub dedi ki: "Hayır! Nefisleriniz sizi aldatıp böyle bir işe sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Anlattıklarınıza karşı yardımı istenilecek de ancak Allah'tır." ﴾18﴿

Tefsir

Kardeşleri, Hz. Yûsuf'un gömleğini, kestikleri bir hayvanın kanına bulayarak akşam üzeri babalarına getirdiler ve kendileri yarış yaparken onu bir kurdun yediğini ağlayarak söylediler.

Rivayete göre bu acı haberi alan Hz. Ya'kūb, çok üzüldü ve gömleği alıp yüzüne sürerek dedi ki:

"*Bugüne kadar böyle yumuşak huylu bir kurt görmedim! Oğlumu yemiş fakat sırtındaki gömleği yırtmamış!*" (Taberî, XII, 164).

Ya'kūb bu sözleriyle oğullarının söylediklerine inanmadığını ifade etmek istemiştir.

Nitekim oğullarına, "*Hayır! Nefsiniz sizi kötü bir iş yapmaya sürüklemiş*" diyerek bu kanaatini belirtmiştir.

Meal

Bir kervan gelmiş sucularını suya göndermişlerdi. Sucu kovasını kuyuya salınca "Müjde! Müjde, İşte bir oğlan!" dedi. O'nu alıp bir ticaret malı olarak sakladılar. Oysa Allah, onların yaptıklarını biliyordu. ﴾19﴿

Tefsir

Konunun akışından anlaşıldığına göre Yûsuf'un atıldığı kuyu, ticaret kervanlarının geçtiği yol üzerinde bulunuyordu. Nitekim 10. âyette geçen, "Onu kuyunun dibine atın da geçen kervanlardan biri onu alsın" cümlesi de bunu açıkça gösterir. Yûsuf'un kuyudaki durumuna bakıldığında, kuyunun kuraklık sebebiyle suyunun çekilmiş olduğu ve onun burada hayatını etkilemeyecek kadar kısa bir süre kaldığı anlaşılmaktadır.

"Onu bir ticaret malı olarak sakladılar" cümlesindeki saklayanların kimler olduğu hakkında farklı iki görüş vardır:

a) Onu saklayanlar, su almaya gelenlerdir. Onu kervandaki diğer arkadaşlarından saklamışlar ve el altından değersiz bir bedelle satmışlardır.

b) Kardeşleri Yûsuf'un kendi kardeşleri olduğunu saklamışlardır. Yani onu kuyuya attıktan sonra gitmemişler, o yörede beklemişler, kervanın sucuları Yûsuf'u çıkardığında onun kendi köleleri olduğunu iddia etmişler, Yûsuf da korkusundan ses çıkaramamış, böylece onu köle olarak kervanın adamlarına düşük bir bedelle satmışlardır (Râzî, XVIII, 106).

Kanaatimizce Hz. Yûsuf'u bir ticaret malı olarak saklayanlar kardeşleri değil, kuyudan onu çıkaran kervancı ile yanındaki arkadaşlarıdır. Zira kardeşleri onu kuyuya attıktan sonra gömleğini kana bulayıp babalarının yanına dönmüşlerdi.

Meal

O'nu ucuz bir fiyata, birkaç dirheme sattılar. Zaten ona değer vermiyorlardı. ﴾20﴿

Tefsir

(Mısır'da) onu yok pahasına, birkaç dirheme sattılar. Zaten ona pek değer vermemişlerdi.

Meal

O'nu satın alan Mısırlı kişi hanımına dedi ki: "Ona iyi bak. Belki bize yararı dokunur veya onu evlat ediniriz." İşte böylece biz Yûsuf'u o yere (Mısır'a) yerleştirdik ve ona (rüyadaki) olayların yorumunu öğretelim diye böyle yaptık. Allah işinde galiptir, fakat insanların çoğu bunu bilmezler. ﴾21﴿

Tefsir

Yüce Allah'ın yardımı ve himayesi sayesinde Hz. Yûsuf tehlikelerden kurtularak Mısır'ın ileri gelen devlet adamlarından birinin evine köle olarak yerleşti. Bazı kaynaklarda onu satın alan şahsın, Mısır kralının maliye nâzırı veya Mısır (Menfîs) şehrinin valisi ve muhafız askerlerin kumandanı Potifar olduğu bildirilmektedir (Tekvîn, 37/36, 39/1; İbn Âşûr, XII, 245).

Kur'an bu zatı ismiyle değil, *"el-azîz"* unvanıyla anar (Yûsuf 12/30, 51). İleride yüksek bir makama getirilecek olan Hz. Yûsuf da aynı unvanla anılacaktır (Yûsuf 12/78). Bu durum, *"el-azîz"* sıfatının Mısır'da yüksek bir resmî unvan olduğunu ifade eder. *"el-Azîz"* kelimesinin sözlük anlamı da "*kudretli ve itibarlı kimse"* demektir. Hz. Yûsuf, bu üst düzey yöneticinin hizmetinde kaldığı süre zarfında devlet yönetimiyle ilgili bilgi ve deneyimini geliştirmiştir.

Aziz'in, Hz. Yûsuf hakkında karısına söylediklerine bakılırsa, onu gördüğü andan itibaren zekâ ve kabiliyetini sezdiği ve onun gelecekte büyük işler yapabileceği kanaatine vardığı anlaşılır. Bu sebeple ona köle muamelesi değil, evlât muamelesi yapmıştır.

Kaynakların bildirdiğine göre Aziz'in karısının adı Zelîha veya Züleyha'dır. Yahudiler ona Raîl derler (Kurtubî, IX, 158; İbn Kesîr, IV, 306; İbn Âşûr, XII, 245; Ömer Faruk Harman, "Yûsuf", İFAV Ans., IV, 507).

"*... ve bunu olayların yorumunu öğretelim diye de yaptık"* meâlindeki cümle, Hz. Yûsuf'un devlet yönetimine ait konularda eğitimden geçirildiğine işaret eder. En azından imkânları bol, görgülü ve kültürlü bir ortamda kalmakla devlet yönetimine ait bilgi ve deneyimi artmış, siyasi ve idari birikim kazanmıştır.

Meal

Olgunluk çağına erişince O'na hikmet ve ilim verdik. İşte biz, iyi davrananları böyle mükâfatlandırırız. ﴾22﴿

Tefsir

Meâlinde "olgunluk çağı" diye tercüme ettiğimiz eşüd kelimesi sözlükte *"güç ve kuvvet"* anlamına gelir. Âyette kişinin en fazla güçlü olduğu çağı ifade etmek üzere kullanılmıştır. Bu çağın 18, 20, 33, 40. yaşlar olduğuna dair farklı görüşler vardır (Zemahşerî, II, 310; Şevkânî, III, 19).

Hz. Yûsuf'a verilen "hikmet ve ilim", "sağlıklı muhakeme, yönetme ve yargılama yeteneği", özellikle "rüyaları yorumlama bilgisi" şeklinde açıklanmıştır. Nitekim Hz. Yûsuf'un, "*Ey Rabbim! Bana iktidar verdin ve bana olayların yorumunu da öğrettin"* (Yûsuf 12/101) meâlindeki duasında buna işaret vardır.

Meal

Evinde bulunduğu kadın (gönlünü ona kaptırıp) ondan arzuladığı şeyi elde etmek istedi ve kapıları kilitleyerek "Haydi gelsene!" dedi. O ise, "Allah'a sığınırım, çünkü o (kocan) benim efendimdir, bana iyi baktı. Şüphesiz zalimler kurtuluşa eremezler" dedi. ﴾23﴿

Tefsir

Yûsuf'un köle olarak bulunduğu evin hanımı Zelîha ona âşık oldu ve onunla birlikte olmak için planlarını hazırladı. Eşinin evde bulunmadığı bir sırada kapıları kilitledi ve *"haydi gel!"* diyerek kendisini ona teslim etmeye hazır olduğunu bildirdi. Ancak kadının bu tutkusuna karşılık Yûsuf, iradesine ve duygularına hâkim oldu, müstakbel peygambere yakışır şekilde cevap verdi ve Allah'ın haram kıldığı bir şeyi yapmayacağını bildirerek teklifi reddetti.

"O, benim velinimetimdir, bana güzel davrandı" meâlindeki ifadeden Yûsuf'un bu çirkin fiili Allah korkusundan değil de efendisine karşı saygısızlık olur, endişesiyle yapmadığı anlaşılmamalıdır. Zira o, önce Allah'a sığındığını ifade etmiş, sonra da ev sahibinin kendisinin efendisi olduğunu, dolayısıyla ona karşı da böyle bir ihanette bulunamayacağını, zalimlerin (nankörlerin) iflah olmayacaklarını söylemiştir. Bunu izleyen âyette de kadın ona meylettiği halde onun, Allah'tan gelen bir ilham sayesinde kadına meyletmekten korunduğu bildirilmiştir.

Meal

Andolsun kadın ona (göz koyup) istek duymuştu. Eğer Rabbinin delilini görmemiş olsaydı Yûsuf da ona istek duyacaktı. Biz ondan kötülüğü ve fuhşu uzaklaştırmak için işte böyle yaptık. Çünkü o, ihlâsa erdirilmiş kullarımızdandı. ﴾24﴿

Tefsir

"İşaret ve ikaz" olarak çevrilen burhân hakkında çeşitli görüş ve rivayetler olmakla birlikte (Zemahşerî, II, 312) bunun, Allah'tan gelen bir ilham olduğu kanaati ağır basmaktadır.

Buna göre kadının tahrikleri karşısında Yûsuf'ta ona yaklaşma arzu ve isteği doğmuş, ancak Allah'tan gelen bir ilham sayesinde bu çirkin işin haram olduğunu hatırlamış ve kadına yaklaşmamıştır.

Âyetin akışı da Yûsuf'un bu fiilden korunmuş olduğunu göstermektedir. Bu olay, peygamberlerin peygamberlik öncesinde de büyük günah işlemekten korunmuş olduklarını savunan görüşü destekler.

Meal

İkisi de kapıya koştular. Kadın Yûsuf'un gömleğini arkadan yırttı. Kapının yanında hanımın efendisine rastladılar. Kadın dedi ki: "Senin ailene kötülük yapmak isteyenin cezası, ancak zindana atılmak veya can yakıcı bir azaptır." ﴾25﴿

Tefsir

Bundan sonra Yûsuf, Zelîha'nın kilitlemiş olduğu kapıları açarak dışarı çıkmak istedi. Onu dışarı bırakmak istemeyen Zelîha, arkadan gömleğinden tutup çekerek gömleği yırttı. Kapıda kocasıyla karşılaştılar. Kölesiyle zina etmeyi göze alan Zelîha maksadına ulaşamadan böyle bir manzara ile karşılaşınca, durumunu kurtarmak için Yûsuf'a iftira etmekte bir sakınca görmedi, onun cezalandırılması gerektiğini söyledi.

Meal

Yûsuf, "O benden arzusunu elde etmek istedi" dedi. Kadının ailesinden bir şahit de şöyle şahitlik etti: "Eğer onun gömleği önden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiştir, O (Yûsuf) yalancılardandır." ﴾26﴿

"Eğer gömleği arkadan yırtılmışsa kadın yalan söylemiştir. O (Yûsuf) ise, doğru söyleyenlerdendir." ﴾27﴿

Tefsir

Yûsuf'un kendisini savunması üzerine, kadının ailesinden olup kuvvetli ihtimalle Aziz ile birlikte eve gelmekte olan, tecrübeli bir kişi kanaatini şöyle ifade etti:

Gömlek önden yırtılmışsa kadın, arkadan yırtılmışsa Yûsuf haklıdır.

Mevdûdî bu zatın yargıç olma ihtimalinden söz eder (II, 454). Yargıç olup olmadığı kesin olarak bilinmemekle birlikte âdil olduğu anlaşılmaktadır, zira kadının ailesinden olduğu halde taraf tutmamış, adaletten ayrılmamıştır.

Meal

Kadının kocası Yûsuf'un gömleğinin arkadan yırtıldığını görünce dedi ki: "Şüphesiz bu, siz kadınların tuzağıdır. Şüphesiz sizin tuzağınız çok büyüktür." ﴾28﴿

"Ey Yûsuf! Sen bundan sakın kimseye bahsetme. (Ey Kadın,) sen de günahının bağışlanmasını dile. Çünkü sen günah işleyenlerdensin." ﴾29﴿

Tefsir

Aziz, gömleğin arkadan yırtılmış olduğunu görünce, bunun kadının bir tuzağı olduğunu anladı ve kadınların tuzağının yaman olduğunu vurguladıktan sonra, Yûsuf'a olayı gizli tutmasını ve unutmasını, karısına da günahından tövbe etmesini emretti.

Aziz'in, "Sen de günahının affını dile; çünkü sen günahkârlardan oldun" meâlindeki ifadesi, Mısır halkının, putperest olmakla birlikte Allah inancına sahip olduklarını ve bu tür fiillerin günah kabul edildiğini göstermektedir.

Meal

Şehirde bir takım kadınlar, "Aziz'in karısı, (hizmetçisi olan) delikanlısından murad almak istemiş. Ona olan aşkı yüreğine işlemiş. Şüphesiz biz onu açık bir sapıklık içinde görüyoruz" dediler. ﴾30﴿

Kadın, bunların dedikodularını işitince haber gönderip onları çağırdı. (ziyafet düzenleyip) onlar için oturup yaslanacakları yer hazırladı. Her birine birer de bıçak verdi ve Yûsuf'a, "Çık karşılarına" dedi. Kadınlar Yûsuf'u görünce onu pek büyüttüler ve şaşkınlıkla ellerini kestiler. "Haşa! Allah için, bu bir insan değil, ancak şerefli bir melektir" dediler. ﴾31﴿

Bunun üzerine kadın onlara dedi ki: "İşte bu, beni hakkında kınadığınız kimsedir. Andolsun, ben ondan murad almak istedim. Fakat o iffetinden dolayı bundan kaçındı. Andolsun, eğer emrettiğimi yapmazsa mutlaka zindana atılacak ve zillete uğrayanlardan olacak." ﴾32﴿

Tefsir

Olay Mısır'ın ileri gelenleri arasında duyulup yayılınca bir grup kadın Aziz'in karısının, kölesine âşık olmasını kınadılar ve "Yûsuf'un sevdası onun kalbine işlemiş!" dediler. Bunu duyan Zelîha kadınları evine davet etti. Misafirler için evini donattı ve yaslanıp oturacakları yerler hazırladı.

Davetliler gelince önlerine yemekler, meyveler ve bıçaklar koydu. Onlar meyveleri soyarken Yûsuf'a huzurlarına çıkmasını emretti. Yûsuf'un güzelliğine hayran kalan kadınlar, şaşkınlıklarından ellerini kestiler ve onun insan değil, yüce bir melek olduğunu söylediler.

Zelîha, "İşte hakkında beni kınadığınız şahıs budur. Ben onun nefsinden murat almak istedim. Fakat o, iffetini korudu. Andolsun, eğer kendisine emredeceğimi yapmazsa, mutlaka zindana atılacak ve elbette sürünenlerden olacaktır!" dedi.

Burada dikkat çekici olan şudur:

Mısır'ın ileri gelenlerinin hanımları, Zelîha'nın zina gibi çirkin bir fiile teşebbüs etmesini kınamış olmalarına rağmen Zelîha, davet ettiği hanımlar içerisinde arzularını ve ahlâk dışı niyetlerini açıkça ilân etmekten çekinmemiştir. Nitekim ziyafet esnasında, kendisine âşık olduğu Yûsuf'u davetlilerin huzuruna çıkararak, böyle yakışıklı ve güzel bir köleye âşık olmanın, toplum değerleri açısından, kendisi için bir nakîsa olmadığını vurgulamak istemiştir.

Meal

Yûsuf, "Ey Rabbim! Zindan bana, bunların beni dâvet ettiği şeyden daha sevimlidir. Onların tuzaklarını benden uzaklaştırmazsan onlara meyleder ve cahillerden olurum" dedi. ﴾33﴿

Tefsir

Yûsuf'un bu duasından Zelîha'nın davetliler üzerinde etkili olduğu ve desteklerini sağladığı anlaşılmaktadır.

Ancak bütün bunların karşısında, sağlıklı ve yakışıklı bir delikanlı olan Yûsuf, iradesine hâkim olarak insanın hayatta karşılaşabileceği en zor imtihanlardan birini başarıyla sonuçlandırmıştır.

Böylece Kur'an'ın bu kıssayı anlatmasının en önemli sebeplerinden birinin Muhammed ümmetine, gençliğine, fiziksel özelliklerine ortamın tamamen elverişli olmasına, nefsinin de arzulamasına rağmen bu arzularına karşı koyup aklının, güçlü iradesinin ve değerlerine inancının gücüyle iffet ve ahlâkını koruyan bir erdemli genç insan modeli göstermek olduğu anlaşılıyor.

Meal

Rabbi onun duasını kabul etti ve kadınların tuzaklarını ondan uzaklaştırdı. Şüphesiz ki o, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir. ﴾34﴿

Tefsir

Rabbi onun duasını kabul etti ve kadınların tuzağına düşürmedi. Şüphesiz O, çok iyi işiten, pek iyi bilendir.

Meal

Sonra onlar, Yûsuf'un suçsuzluğunu ortaya koyan delilleri gördükten sonra yine de mutlaka onu bir süre zindana atmayı uygun buldular. ﴾35﴿

Tefsir

Aziz'in ailesini temize çıkarıp zevâhiri kurtarmak ve olayı örtbas etmek, istediği anlaşılmaktadır. Ayrıca kadın da Yûsuf'un itaatsizliğini cezalandırmak istiyordu. Bu da suçu köleye yükleyerek onun belli bir süre hapse atılmasıyla mümkündü. Bu sebeple bütün delillerin Yûsuf'un günahsız, kadının ise suçlu olduğunu göstermesine rağmen Aziz ve arkadaşları, Yûsuf'un bir süre zindana atılmasını uygun gördüler.

Meal

Onunla beraber zindana iki delikanlı daha girdi. Biri, "Ben rüyamda şaraplık üzüm sıktığımı gördüm" dedi. Diğeri, "Ben de rüyamda başımın üzerinde, kuşların yediği bir ekmek taşıdığımı gördüm. Bize bunun yorumunu haber ver. Şüphesiz biz seni iyilik yapanlardan görüyoruz" dedi. ﴾36﴿

Tefsir

Böylece Yûsuf zindana atıldı. Onunla birlikte biri kralın şarap sunucusu, diğeri ekmekçisi olmak üzere iki delikanlı daha zindana girdi.

Tefsirlerdeki rivayetlere göre bu iki genç, Mısır'da kralı öldürmek isteyen kimselerin teşvikiyle onun ekmeğine ve şarabına zehir katmışlar, fakat biraz sonra birbirlerini jurnal ederek ekmekçi, şarapta zehir olduğunu; şarapçı da ekmekte zehir olduğunu krala haber vermiş, bunun üzerine her ikisi de hapse atılmışlardı (Şevkânî, III, 30).

Bunlardan biri düşünde şarap yapmak için üzüm sıktığını, diğeri ise başının üzerinde ekmek taşıdığını ve kuşun gelip o ekmekten yediğini görmüş, muhtemelen rüyalarını birbirlerine anlatmışlar, fakat yorumunu yapamamışlardı.

Bunun üzerine her ikisi de doğruluğuna, ilmine, yorumuna ve şahsiyetine güvendikleri Yûsuf'a gelip ondan rüyalarının yorumunu istediler.

Meal

Yûsuf dedi ki: "Sizin yiyeceğiniz yemek size gelmeden önce onun ne olduğunu bildiririm. Bu, bana Rabbimin öğrettiklerindendir. Ben, Allah'a inanmayan ve ahireti inkar eden bir milletin dinini bıraktım." ﴾37﴿

"Atalarım İbrahim, İshak ve Yakub'un dinine uydum. Bizim Allah'a herhangi bir şeyi ortak koşmamız (söz konusu) olamaz. Bu, bize ve insanlara Allah'ın bir lütfudur, fakat insanların çoğu şükretmezler." ﴾38﴿

Tefsir

Bu olay, Hz. Yûsuf'un risâletini tebliğe başladığı ilk olay olmalıdır. Zira bundan önce tebliğde bulunduğunu gösteren herhangi bir işaret yoktur.

Ona güvenen ve ondan rüyalarının yorumunu isteyen iki arkadaşına o, gayet nazik bir şekilde hitap ederek rüya yorumlama ilminin kehânet ve falcılık değil, Allah'ın, kendisine vahyettiği ilimlerden olduğunu bildirmiştir. Kendisinin Allah'a ve âhiret gününe inanmayan putperest Mısırlılar'ın dinine asla iltifat etmediğini, hak peygamber olan atalarının dinine mensup olduğunu ve bunların Allah'a ortak koşmalarının doğru olmadığını ifade etmiştir.

Mısırlılar o zaman putperest olup çeşitli tanrılara tapıyorlardı (İbn Âşûr, XII, 271); nitekim 39 ve 40. âyetler bunu ifade etmektedir.

Burada dikkat çeken bir husus da Hz. Yûsuf'un, *"Size rızık olarak verilen yemek gelmeden önce onun yorumunu mutlaka size haber vereceğim"* diyerek yorum için bir vakit belirlemiş olmasıdır.

Bu ifadeden, zindandakilerin dış dünya ile ilişkilerinin kesildiği, güneşin hareketini dahi izleme imkânlarının bulunmadığı, dolayısıyla, vakti ancak yemek, uyku ve havalandırma gibi olaylarla bildikleri anlaşılmaktadır.

"Size rızık olarak verilen yemek gelmeden önce" ifadesini, mecaz olarak *"olaylar başınıza gelmeden, rüyanız gerçekleşmeden önce"* şeklinde anlamak da mümkündür.

Hz. Yûsuf'un, "*Bu (rüya yorumlama ilmi) rabbimin bana öğrettiklerindendir*" meâlindeki ifadesi yüce Allah'ın ona rüya yorumlamanın dışında da şer'î ilimler, hikmet, iktisat vb. birçok ilmi öğretmiş olduğuna işaret eder. Nitekim 55. âyette krala hitaben söyledikleri de bu yorumu destekler mahiyettedir.

Hz. Yûsuf, aynı zamanda İbrâhim, İshak ve Ya'kub aleyhisselâmın kendisinin ataları olduğunu söyleyerek kimliğini de ilk defa açıklamış bulunmaktadır.

Ayrıca o, kendisinin Allah tarafından peygamber atalarına vahyedilen dini tebliğ etmek için seçilmiş olduğunu, dolayısıyla bir eğitim ve imtihan sürecinden geçtiğini biliyordu.

Meal

"Ey zindan arkadaşlarım! Ayrı ayrı ilahlar mı daha iyidir, yoksa mutlak hakimiyet sahibi olan tek Allah mı?" ﴾39﴿

"Siz Allah'ı bırakıp; sadece sizin ve atalarınızın taktığı bir takım isimlere (düzmece ilahlara) tapıyorsunuz. Allah onlar hakkında hiçbir delil indirmemiştir. Hüküm ancak Allah'a aittir. O, kendisinden başka hiçbir şeye tapmamanızı emretmiştir. İşte en doğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler." ﴾40﴿

"Ey zindan arkadaşlarım! (Rüyanızın yorumuna gelince,) biriniz efendisine şarap sunacak, diğeri ise asılacak ve kuşlar başından yiyecektir. Yorumunu sorduğunuz iş böylece kesinleşmiştir." ﴾41﴿

Tefsir

Rivayete göre o dönemde Mısırlılar'ın otuz dolayında tanrıları vardı; bunlar farklı tabiat kuvvetlerini veya bazı yıldızları temsil ediyorlardı (İbn Âşûr, XII, 276).

Bu âyetlerde Hz. Yûsuf, aklî deliller getirerek muhataplarına gerçek ve tek Allah'a inanmayı telkin etmektedir.

Ayrıca arkadaşlarının rüyalarını yorumlayarak birinin daha önce olduğu gibi efendisinin hizmetine gireceğini ve ona şarap sunacağını; diğerinin ise asılacağını, kafasını kuşların didikleyeceğini söylemiştir.

Meal

Yûsuf, onlardan kurtulacağını düşündüğü kişiye, "Efendinin yanında beni an", dedi. Fakat şeytan O'nu efendisine hatırlatmayı unutturdu da bu yüzden o, birkaç yıl daha zindanda kaldı. ﴾42﴿

Tefsir

Bu arada Hz. Yûsuf, kurtulacağına inandığı gençten kendisinin suçsuz olduğunu ve haksız yere zindana atılmış bulunduğunu krala anlatmasını rica etti, fakat genç zindandan çıktıktan sonra Yûsuf'un ricasını unuttu. Böylece Yûsuf birkaç yıl daha zindanda kaldı.

"Fakat şeytan ona, efendisine Yûsuf'tan söz etmeyi unutturdu" meâlindeki cümle müfessirler tarafından iki farklı şekilde yorumlanmıştır:

a) Şeytan Hz. Yûsuf'a Allah'ı anmayı unutturdu. Böylece Yûsuf, zindan arkadaşından kendisinin suçsuz olduğunu krala hatırlatmasını rica etti de kurtuluşu Allah'tan dilemedi. Bundan dolayı Allah onu birkaç yıl daha zindanda tutarak cezalandırdı. Bu konuda rivayet edilen bir de hadis vardır. Resûlullah şöyle buyurmuştur: "*Yûsuf bu sözü söylememiş olsaydı, zindanda bu kadar uzun süre kalmazdı. Zira o kurtuluşu Allah'tan başkasından istedi*" (Taberî, XII, 223). Gerek bu yorum gerekse delil olarak getirilen bu hadis, diğer müfessirler tarafından zayıf kabul edilmiştir (İbn Kesîr, IV, 317).

b) Şeytan, zindandan çıkan gence Hz. Yûsuf'un durumunu efendisi krala anlatmayı unutturdu. Dolayısıyla Yûsuf birkaç yıl daha zindanda kaldı. Müfessirlerin birçoğu bu mânayı tercih etmişlerdir. Çünkü bir peygamberin gerektiğinde insanlardan yardım istemesi, kurtuluş yollarını araması Allah'ı unuttuğunu göstermez. 45. âyet de bu mânayı destekler mahiyettedir.

Hz. Yûsuf'un zindanda kaldığı süre hakkında beş, yedi, on iki veya on dört yıl şeklinde farklı rivayetler vardır (Şevkânî, III, 34).

Meal

Kral, "Ben rüyamda yedi semiz ineği, yedi zayıf ineğin yediğini; ayrıca yedi yeşil başak ve yedi de kuru başak görüyorum. Ey ileri gelenler! Eğer rüya yorumluyorsanız, rüyamı bana yorumlayın" dedi. ﴿43﴾

Tefsir

Bu kralın, Sînâ yarımadası yoluyla gelip Mısır'ı istilâ ettikten sonra ülkede milâttan önce 1700'den 1580'e kadar hüküm süren altı Hiksos kralından biri olduğu bildirilmektedir (bk. Ahmet Suphi Furat, "Yûsuf", İA, XIII, 441).

Tarihçilerin bunları, "göçebe ülkelerin hükümdarları" veya "çoban krallar" diye isimlendirmiş olmaları bunların Mısır'ı istilâ etmeden önce henüz tam olarak yerleşik hayata geçmemiş olan Suriyeli Araplar oldukları ihtimalini kuvvetlendirir.

Bunların, İbrânî asıllı Hz. Yûsuf ile menşe yakınlığı ihtimali de vardır. Çünkü İbrânîler de daha önce Arabistan yarımadasından Mezopotamya'ya, sonra Suriye'ye göç eden bedevî kabilelerden birinin soyundan gelmektedir.

Kralın, Hz. Yûsuf'a güven duyması ve ailesine ülkesinde geniş imkân tanıması Mısır'da zaman içinde İsrâil asıllıların etnik ve kültürel bir toplum haline gelmesini sağlamıştır (Esed, II, 464-465; İbn Âşûr, XII, 280).

Hz. Mûsâ'nın zamanında ise Hiksoslar dönemi kapanmıştı, artık Mısır'ı Kıptî soyundan gelen Firavun yönetiyordu. Ülkesi için bir tehlike oluşturacağı endişesiyle İsrâiloğulları'nın erkek çocuklarını öldürüyor, kız çocuklarını hayatta bırakıyordu (Bakara 2/49).

Meal

Dediler ki: "Bunlar karma karışık düşlerdir. Biz böyle düşlerin yorumunu bilmiyoruz." ﴾44﴿

Tefsir

"Karmakarışık düşler" diye çevirdiğimiz edgāsü ahlâm tamlamasındaki edgās kelimesi *"yaşı kurusu birbirine karışmış çeşitli bitkilerden meydana gelen ot demetleri"* anlamına gelir.

Ahlâm ise "uyku halinde görülen, anlamlı olmayan, ilham tarzındaki rüya gibi bilgi taşımayan düşler"dir. Dolayısıyla bunların bilgiye ulaşma sonucu veren bir yorumu yoktur.

Öyle anlaşılıyor ki, Allah Teâlâ, zindanda çilesini dolduran Hz. Yûsuf'u buradan çıkarmak ve sabrının mükâfatını vermek istedi.

Dolayısıyla onun zindandan çıkmasını gerektirecek sebepleri hazırladı.

Kral gördüğü rüyadan etkilenip korktu. Bunun üzerine ülkesindeki rüya yorumcularını, üst mevkideki adamlarını (tapınak kâhinlerini) toplayıp, rüyayı onlara anlattı.

Fakat kâhinler rüyayı yorumlamaktan âciz kaldılar.

Meal

Zindandaki iki kişiden kurtulmuş olanı, nice zamandan sonra (Yûsuf'u) hatırladı ve, "Ben size onun yorumunu haber veririm, hemen beni (zindana) gönderin" dedi. ﴾45﴿

(Zindana varınca), "Yûsuf! Ey doğru sözlü! Rüyada yedi semiz ineği yedi zayıf ineğin yemesi, bir de yedi yeşil başakla diğer yedi kuru başak hakkında bize yorum yap. Ümid ederim ki (vereceğin bilgi ile) insanlara dönerim de onlar da (senin değerini) bilirler" dedi. ﴾46﴿

Tefsir

Yûsuf'un iki hapishane arkadaşından sağ kalan kişi, kâhinlerin, kralın rüyasını yorumlamaktan aciz kaldıklarını görünce, Hz. Yûsuf'u hatırladı ve gidip rüyayı ona yorumlatmak üzere izin istedi. İzin verilince, gitti, rüyayı Yûsuf'a anlattı ve ondan yorumunu aldı.

Rüya ileride meydana gelecek bolluk, kıtlık ve sıkıntılara işaret etmekteydi.

Meal

Yûsuf dedi ki: "Yedi yıl âdetiniz üzere ekin ekeceksiniz. Yiyeceğiniz az bir miktar hariç, biçtiklerinizi başağında bırakın." ﴾47﴿

Tefsir

Hz. Yûsuf, gelecekte Mısır'da etkili bir kıtlığın meydana geleceğini haber verdiği gibi, alınacak tedbirleri de anlattı.

Mısır'da yedi sene bolluk olacağını, bu süre zarfında her sene bolca hububat ekmelerini, kaldıracakları ürünlerden sadece yiyeceklerini ve tohumluklarını ayırıp kalanları başak halinde depolamalarını tavsiye etti.

Meal

"Sonra bunun ardından yedi kurak yıl gelecek, saklayacağınız az bir miktar hariç bu yıllar için biriktirdiklerinizi yiyip bitirecek." ﴾48﴿

Tefsir

Bu bolluk yıllarından sonra yedi kıtlık yılı geleceğini, daha önce depo etmiş oldukları hububatı bu kıtlık yıllarında yiyeceklerini, az bir miktarını da tohum olarak kullanacaklarını söyledi.

Meal

"Sonra bunun ardından insanların yağmura kavuşacağı bir yıl gelecek. O zaman (bol rızka kavuşup) şıra ve yağ sıkacaklar." ﴾49﴿

Tefsir

Bundan sonra yine bir bolluk yılı geleceğini, o yılda Allah tarafından insanlara yardım edileceğini, bolluk olacağını; halkın üzüm, hurma, zeytin ve susam gibi ürünleri sıkarak su ve yağlarından istifade edeceklerini haber verdi.

Kralın rüyasında bu bolluk yılına dair herhangi bir işaret yoktur. Hz. Yûsuf, Allah'ın verdiği bilgiye dayanarak bunu onlara müjdelemiştir. Bu olay rüyayı herkese değil, ehline yorumlatmanın gerekli olduğunu göstermektedir (rüya ve rüya yorumu için ayrıca bk. Yûsuf 12/4-6).

Meal

Kral, "Onu bana getirin" dedi. Elçi Yûsuf'a gelince (Yûsuf) dedi ki: "Efendine dön de ellerini kesen o kadınların derdi ne idi, diye sor. Şüphesiz Rabbim onların hilesini hakkıyla bilendir." ﴾50﴿

Tefsir

Yûsuf'un hapishane arkadaşı rüyanın yorumunu krala götürdü. Kral, yorumun rüyaya uygun olduğunu görünce sevindi ve bu yorumu yapanın akıllı, bilgili bir kimse olduğunu anladı. Yorumu bir de kendisinden dinlemek için onun huzura getirilmesini emretti.

Elçi gelip kralın isteğini Hz. Yûsuf'a iletti. Fakat Yûsuf, yüce Allah'tan gelen bir ilhamla kendisinin ileride yüksek bir makama geleceğini biliyordu; dolayısıyla zindandan hemen çıkmayıp üzerindeki töhmet ve şaibenin ortadan kalkmasını, iffet ve şahsiyetine sürülmüş olan lekenin temizlenmesini istedi.

Kendisinin haksız olarak zindana atılmış, mâsum ve günahsız biri olduğunun ortaya çıkmasını bekledi. Resûl-i Ekrem Hz. Yusuf'un zindanda çektiği çileyi anlatırken onun gösterdiği sabır ve olgunluk hakkında takdirkâr ifadeler kullanmıştır (Buhârî, "Tefsîr", 12/5).

Hz. Yûsuf burada peygambere yakışır bir nezaket ve örnek bir tavır da sergiledi. Şöyle ki, asıl zindana atılmasına sebep olan Aziz'in karısı olduğu halde velinimetinin şerefini korumak için, onun karısından hiç söz etmeden geçmişte yapılmış bir toplantıda ellerini kesmiş bulunan kadınların tutumunun tahkik edilerek olayın aydınlatılmasını istedi.

Meal

Kral kadınlara, "Yûsuf'tan murad almak istediğiniz zaman derdiniz ne idi?" dedi. Kadınlar, "Haşa! Allah için, biz onun bir kötülüğünü bilmiyoruz" dediler. Aziz'in karısı ise, "Şimdi gerçek ortaya çıktı. Ondan ben murad almak istedim. Şüphesiz Yûsuf doğru söyleyenlerdendir" dedi. ﴾51﴿

Tefsir

Elçi Hz. Yûsuf'un isteklerini krala iletti. Kral bu isteği yerine getirmede tereddüt göstermedi. Muhtemelen olayı o da biliyor ve Yûsuf'un suçsuz olduğuna inanıyordu. Ancak devlet ileri gelenlerinin itibarını koruma uğruna haksızlığa göz yummuştu.

Zamanı gelince ilgili kadınları toplayıp onları sorguya çekti. Kadınlar Hz. Yûsuf'un günahsız olduğunu itiraf ettiler. Bu durum karşısında Aziz'in karısı da gerçeği itiraf etmekten başka bir yol olmadığını anladı.

Meal

(Yûsuf), "Benim böyle yapmam, Aziz'in; yokluğunda, benim kendisine hainlik etmediğimi ve Allah'ın, hainlerin tuzaklarını başarıya ulaştırmayacağını bilmesi içindi" dedi. ﴾52﴿

"Ben nefsimi temize çıkarmam, çünkü Rabbimin merhamet ettiği hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayandır, çok merhamet edendir" dedi. ﴾53﴿

Tefsir

Müfessirlerin çoğunluğu, bu âyetlerde geçen sözlerin Hz. Yûsuf'a ait olduğu görüşündedir (bk. Taberî, XII, 238, XIII, 2; Zemahşerî, II, 328; Begavî, II, 430).

Bununla birlikte bu sözlerin Aziz'in karısına ait olduğunu söyleyenler de vardır.

Onlara göre bu âyetler, bir önceki âyetin devamıdır.

Çünkü bu sözler kralın huzurunda kadınların sorguya çekildiği sırada söylenmiştir.

Halbuki o zaman Yûsuf zindanda bulunuyordu. Ayrıca bu âyetleri 51. âyetten ayıran herhangi bir karine de yoktur; dolayısıyla bu sözler kadına ait olmalıdır.

O bu sözleriyle Yûsuf'un gıyabında ona hıyanet etmediğini ve kendi nefsini de temize çıkarmak istemediğini ifade etmek istemiştir (İbn Kesîr, IV, 319 vd.; Reşîd Rıza, XII, 323; İbn Âşûr, XII, 292).

Kadın suçunu itiraf ettiğine göre, kalkıp bir de "*O suçlu ama ben de büs-bütün temiz değilim*" anlamında bir söz söylemesi çelişkili olacağından, kanaatimizce o sözleri Hz. Yûsuf söylemiş olmalıdır.

Meal

Kral, "Onu bana getirin, onu özel olarak yanıma alayım", dedi. Onunla konuşunca dedi ki: "Şüphesiz bugün sen yanımızda yüksek makam sahibi ve güvenilir bir kişisin." ﴾54﴿

Yûsuf, "Beni ülkenin hazinelerine bakmakla görevlendir. Çünkü ben iyi koruyucu ve bilgili bir kişiyim" dedi. ﴾55﴿

Tefsir

Hz. Yûsuf'un, kendi niteliklerini açıklayarak yöneticiden görev istemesi, herhangi bir alanda uzman olan kimsenin, umumun menfaati için yetkililerden görev istemesinin câiz olduğunu göstermektedir.

Hz. Peygamber'in, görev talebinde hırslı ve ısrarlı olmamak konusundaki uyarılarının amacı (Müslim, "İmâre", 3/13-14), kamu görevine lâyık olanların bulunup tayin edilmesine teşviktir.

Meal

Böylece Yûsuf'a, dilediği yerde oturmak üzere ülkede imkan ve iktidar verdik. Biz rahmetimizi istediğimize veririz ve iyi davrananların mükâfatını zayi etmeyiz. ﴾56﴿

Tefsir

Kral, Hz. Yûsuf hakkında edindiği bilgilerden onun yüksek karaktere sahip, ülke yönetiminde liyakatli biri olduğunu anladı ve tereddüt etmeksizin onu devletinde yüksek bir makama getirdi. Maliyenin yönetimini ona teslim etti ve tam yetki verdi.

Olaylar Yûsuf'un, kralın rüyasını yorumladığı gibi cereyan etti. Hz. Yûsuf, gereken tedbiri alarak bolluk yıllarında tarıma önem verdi, üretimi arttırdı, ihtiyaç fazlası ürünleri depoladı.

Nihayet kıtlık yılları geldi. Bu sefer depolanmış olan ürünleri yemeye ve ihraç etmeye başladılar. Çünkü kıtlık sadece Mısır'da değil, Kuzey Arabistan, Ürdün, Filistin ve Suriye'de de etkisini göstermiş, bu bölgelerin halkı da yiyecek sıkıntısı çekmeye başlamıştı. Ancak Hz. Yûsuf'un aldığı tedbirler sayesinde Mısır halkı kıtlık yıllarını rahatlıkla geçirdi, hatta erzak fazlasını ihraç etti. Her taraftan insanlar gelerek Mısır'dan erzak satın aldılar.

Hz. Ya'kūb da Yûsuf'un öz kardeşi Bünyâmin hariç, diğer oğullarını erzak almak için Mısır'a gönderdi.

50-57. ayetler grubundan çıkan sonuca göre üretim, tasarruf ve ekonomi yönetiminin ehil ellerde olması iktisadın temel ilkelerindendir.

Meal

Elbette ki, ahiret mükâfatı, inananlar ve Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için daha iyidir. ﴾57﴿

Tefsir

İman edip de sakınanlar için âhiret mükâfatı daha hayırlıdır.

Meal

(Derken) Yûsuf'un kardeşleri çıkageldiler ve yanına girdiler. Yûsuf onları tanıdı, onlar ise Yûsuf'u tanımıyorlardı. ﴾58﴿

Tefsir

Uzun süren kuraklık ve kıtlık Ken'ân bölgesini de etkiledi.

Dolayısıyla Hz. Yûsuf'un kardeşleri de erzak satın almak üzere Mısır'a, Hz. Yûsuf'un yanına geldiler. Ancak huzuruna çıktıklarında onu tanımadılar, Yûsuf ise onları tanıdı. Çünkü onu kuyuya attıkları zaman o çocuk yaştaydı.

Aradan geçen bu uzun süre, onlarda fazla bir değişiklik meydana getirmemişti. Buna karşılık Hz. Yûsuf, yaşı gereği fizikî yapısı değişmiş, yetişkin bir insan olmuştu.

Ayrıca onlar kuyuya attıkları kardeşlerinin bir gün böyle bir makama geleceğini düşünemezlerdi. Ancak kader tecelli etmiş, 15. âyette bildirilen ilâhî vaad gerçekleşmeye başlamıştı.

Meal

Yûsuf onların yüklerini hazırlatınca dedi ki: "Sizin baba bir kardeşinizi de bana getirin. Görmüyor musunuz, ölçeği tam dolduruyorum ve ben misafir ağırlayanların en iyisiyim." ﴾59﴿

"Eğer onu bana getirmezseniz, artık benim yanımda size verilecek tek ölçek (zahire) bile yoktur ve bir daha da bana yaklaşmayın." ﴾60﴿

Tefsir

Buradan anlaşıldığına göre Hz. Yûsuf kardeşlerini misafir etti, onlara ikram ve iltifatta bulundu; bu esnada, gelenlerin dışında bir de baba-bir kardeşlerinin bulunduğunu ona anlattılar; yaşlı babaları ve küçük kardeşleri için de tahıl istediler.

Hz. Yûsuf, kardeşlerinin istediği tahılı verdi, yüklerini hazırlattı, kendilerini donattı ve tekrar geldiklerinde küçük kardeşlerini de getirmelerini istedi. Aksi halde yanlış beyanda bulunmuş olacakları için kendilerine tahıl vermeyeceğini bildirdi.

Meal

Dediler ki: "Onu babasından isteyeceğiz ve muhakkak bunu yaparız." ﴾61﴿

Yûsuf adamlarına dedi ki: "Onların ödedikleri zahire bedellerini yüklerinin içine koyun. Umulur ki ailelerine varınca onu anlarlar da belki yine dönüp gelirler." ﴾62﴿

Tefsir

Bünyâmin'i getireceklerine dair kardeşlerinden kesin söz alan Hz. Yûsuf, onların ödedikleri bedeli de yüklerinin içine koydurarak parasızlık yüzünden gelememeleri gibi bir mazereti de ortadan kaldırmış oluyordu.

Meal

Onlar, babalarına döndüklerinde, "Ey babamız! Bize artık zahire verilmeyecek. Kardeşimizi (Bünyamin'i) bizimle gönder ki zahire alalım. Onu biz elbette koruruz" dediler. ﴾63﴿

Tefsir

Babalarına döndüklerinde, "*Ey babamız! Artık bize erzak verilmeyecek (çünkü kardeşimizi istiyorlar). Kardeşimizi bizimle beraber gönder de erzak alalım. Biz onu mutlaka koruyacağız*" dediler.

Meal

Yakub onlara, "Onun hakkında size ancak, daha önce kardeşi hakkında güvendiğim kadar güvenebilirim! Allah en iyi koruyandır ve O, merhametlilerin en merhametlisidir" dedi. ﴾64﴿

Tefsir

Ya'kūb dedi ki: "Daha önce kardeşi Yûsuf hakkında size ne kadar güvendiysem, bunun hakkında da size ancak o kadar güvenirim! En iyi koruyucu Allah'tır. O, acıyanların en merhametlisidir."

Meal

Yüklerini açıp zahire bedellerinin kendilerine geri verildiğini gördüler. "Ey babamız! Daha ne isteriz? İşte ödediğimiz bedeller de bize geri verilmiş. Onunla yine ailemize yiyecek getirir, kardeşimizi korur ve bir deve yükü zahire de fazladan alırız. Çünkü bu getirdiğimiz az bir zahiredir" dediler. ﴾65﴿

Tefsir

Hz. Yûsuf'un kardeşleri ödedikleri bedelin kendilerine geri verildiğini görünce erzak için tekrar Mısır'a gitme arzuları daha da arttı. Kardeşleri Bünyâmin'i kendileriyle göndermesi için babalarına karşı biraz daha ısrarda bulundular ve onu koruyacaklarına dair söz verdiler.

Rivayete göre Hz. Yûsuf, bir kişiye bir deve yükünden fazla yiyecek vermiyordu. Onlara on deve yükü vermiş on birinciyi ise, kardeşleri Bünyâmin gelinceye kadar vermeyeceğini söylemişti.

Meal

Babaları, "Kuşatılıp çaresiz durumda kalmanız hariç, onu bana geri getireceğinize dair Allah adına sağlam bir söz vermedikçe, onu sizinle göndermeyeceğim" dedi. Ona güvencelerini verdiklerinde, "Allah söylediklerimize vekildir" dedi. ﴾66﴿

Tefsir

Ya'kūb şöyle cevap verdi: "Aşılamaz engellerle kuşatılmanız hariç, onu bana mutlaka getireceğinize dair Allah adına yeminle kesin söz vermediğiniz takdirde onu sizinle beraber göndermem!" Ona hepsi de kesin söz verince, "Söylediklerimize Allah şahittir" dedi.

Meal

Sonra da, "Ey oğullarım! Bir kapıdan girmeyin, ayrı ayrı kapılardan girin. Ama Allah'tan gelecek hiçbir şeyi sizden uzaklaştıramam. Hüküm ancak Allah'ındır. Ben ona tevekkül ettim. Tevekkül edenler de yalnız ona tevekkül etsinler" dedi. ﴾67﴿

Tefsir

Hz. Ya'kūb'un oğullarına şehre ayrı ayrı kapılardan girmelerini emretmesi iki şekilde yorumlanmıştır:

a) Oğulları gösterişliydiler ve güzel giyinirlerdi. Hep birlikte aynı kapıdan girdikleri takdirde onlara göz değeceğinden korkmuş, dolayısıyla ayrı kapılardan girmelerini emretmiştir.

Göz değmesi olayının gerçek olup olmadığı konusu müfessirler tarafından tartışılmış olmakla birlikte, Hz. Peygamber'in, torunları Hasan ile Hüseyin'i kem gözlerden koruması için Allah'a dua ettiği rivayet edilmiştir (Buhârî, "Enbiyâ", 10).

Yine Resûlullah'ın "Göz değmesi haktır; eğer kaderi geçecek bir şey olsaydı göz değmesi kaderi geçerdi" dediği rivayet edilmiştir (Müslim, "Selâm", 41-42; göz değmesi hakkında ayrıca bk. Kalem 68/51).

b) Hz.Ya'kūb'un endişesi siyasîdir. Böyle görkemli, güçlü, kuvvetli insanların şehre toplu halde girmeleri gerek halkın gerekse kralın dikkatini çeker, neticede başlarına bir hal gelebilirdi (Râzî, XVIII, 172).

Meal

Babalarının emrettiği şekilde (ayrı kapılardan) girdiklerinde (bile) bu, Allah'tan gelecek hiçbir şeyi onlardan uzaklaştıracak değildi. Sadece Yakub içindeki bir dileği ortaya koymuş oldu. Şüphesiz o, biz kendisine öğrettiğimiz için bilgi sahibidir. Fakat insanların çoğu bilmezler. ﴾68﴿

Tefsir

Allah'ın hükmü değişmez olsa bile, insanlar bunu bilemezler ve tedbir almakla yükümlüdürler.

Ayrıca tedbir insanı psikolojik olarak rahatlatır. İnsanların çoğu kader-tedbir ilişkisini bilmez, ama peygamberler bilirler; çünkü bunu onlara Allah öğretmiştir.

Meal

Yûsuf'un huzuruna girdiklerinde; o, kardeşi Bünyamin'i yanına bağrına bastı ve (gizlice) "Haberin olsun ben senin kardeşinim, artık onların yaptıklarına üzülme" dedi. ﴾69﴿

Tefsir

Rivayet edildiğine göre Hz. Yûsuf, kardeşlerine ziyafet verdi.

Onları sofraya ikişer ikişer oturttu. Bünyâmin tek kaldığına üzülünce Hz. Yûsuf onu kendi sofrasına aldı.

Yemekten sonra kardeşlerini ikişer ikişer evlere misafir verdi. Bünyâmin yine yalnız kalmıştı. Yûsuf, *"Bunun eşi yok, o halde benim yanımda kalsın"* dedi.

Böylece Bünyâmin onun yanında geceledi. Ona, *"Ölen kardeşinin yerine beni kardeş olarak kabul eder misin?"* diye sordu.

Bünyâmin, "Senin gibi bir kardeşi kim bulabilir?; fakat sen babam Ya'kūb ile annem Rahel'den doğmadın" diye cevap verdi.

Hz. Yûsuf bunu işitince ağladı, kalkıp Bünyâmin'in boynuna sarıldı ve *"Ben senin kardeşinim"* dedi (Râzî, XVIII, 177).

Meal

Yûsuf onların yüklerini hazırlatırken su kabını kardeşinin yüküne koydurdu. Sonra da bir çağırıcı şöyle seslendi: "Ey kervancılar! Siz hırsızsınız." ﴾70﴿

Tefsir

Hz. Yûsuf, öz kardeşini yanında alıkoyabilmek için kralın su tasını Bünyâmin'in yükü içine koydurdu. Sonra da tası onların çaldığını ilân etti.

Meal

Yûsuf'un kardeşleri onlara dönerek, "Ne yitirdiniz?" dediler. ﴾71﴿

Tefsir

Kardeşleri onlara dönerek, "Ne arıyorsunuz?" dediler.

Meal

Onlar, "Hükümdar'ın su kabını yitirdik. Onu getirene bir deve yükü ödül var. Ben buna kefilim" dediler. ﴾72﴿

Tefsir

"Kralın su kabını arıyoruz; onu getirene bir deve yükü (bahşiş) var" diye cevap verdiler. (İçlerinden biri) "Ben bu söze kefilim" dedi.

Meal

Dediler ki: "Allah'a andolsun, siz de biliyorsunuz ki biz bu ülkede fesat çıkarmaya gelmedik, hırsız da değiliz." ﴾73﴿

Tefsir

Onlar, "Allah'a andolsun ki bizim bu yerde fesat çıkarmak için gelmediğimizi siz de biliyorsunuz, biz hırsız da değiliz" dediler.

Meal

Onlar, "Eğer yalancı iseniz, hırsızlığın cezası nedir?" dediler. ﴾74﴿

Onlar da: "Cezası, su kabı kimin yükünde bulunursa o kimsenin kendisi(nin alıkonması) onun cezasıdır. Biz zalimleri böyle cezalandırırız" dediler. ﴾75﴿

Tefsir

Mısır kanunlarına göre hırsızın kendisine el koymak mümkün olmadığı için, Hz. Yûsuf'un adamları, kardeşlerine sorup bu suçun cezasının onların kanunlarında ne olduğunu tesbit etmek ve bunu uygulamak istediler.

Meal

Bunun üzerine Yûsuf, kardeşinin yükünden önce onların yüklerini aramaya başladı. Sonra su kabını kardeşinin yükünden çıkardı. İşte biz Yûsuf'a böyle bir plan öğrettik. Yoksa kralın kanunlarına göre kardeşini alıkoyamazdı. Ancak Allah'ın dilemesi başka. Biz dilediğimiz kimsenin derecelerini yükseltiriz. Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bir bilen vardır. ﴾76﴿

Tefsir

Mısır kanunlarında hırsıza sopa vurulur ve çaldığı malın iki misli ödettirilirdi.

Hz. Ya'kūb'un şeriatında ise hırsız yakalanarak çaldığı malın karşılığında mal sahibine hizmet ettirilirdi.

Hz. Yûsuf, işte bu kanundan yararlanıp kardeşi Bünyâmin'i alıkoymak istedi. Planını buna göre hazırladı; dikkat çekmemek için aramaya önce üvey kardeşlerinin yüklerinden başladı. Sonunda su kabını Bünyâmin'in yükünden bulup çıkardı. Dolayısıyla onu Mısır'da alıkoydu.

Meal

Dediler ki: "Eğer o çalmışsa, daha önce onun bir kardeşi de çalmıştı." Yûsuf bunu içinde sakladı ve onlara belli etmedi. İçinden, "Siz kötü bir durumdasınız; anlattığınızı Allah çok daha iyi biliyor" dedi. ﴾77﴿

Tefsir

Rivayete göre Hz. Yûsuf'un halası onu çok severdi. Yûsuf büyüyünce halası onun kendi yanında kalmasını istedi. Ya'kūb buna razı olmayınca halası, Hz. İbrâhim'den kendisine miras kalmış olan kuşağını Yûsuf'un beline bağladı. Sonra kuşağın kaybolduğunu söyledi. Kuşak arandı, Yûsuf'un üzerinde bulundu. Halası kanun gereği Yûsuf'u yanında alıkoydu.

İşte Yûsuf'un kardeşleri "Daha önce onun kardeşi de çalmıştı" derken bu duruma işaret etmek istemişlerdir.

Şevkânî uydurma olarak nitelediği bu rivayeti naklettikten sonra Kurtubî'nin yorumunu tercih etmiştir.

Buna göre Yûsuf'un kardeşleri –daha önce yaptıkları gibi– yalan söylemiş, iftirada bulunmuşlardır (III, 51-52).

Meal

Onlar, Yûsuf'a: "Ey güçlü vezir! Bunun çok yaşlı bir babası var. Onun yerine bizden birini alıkoy. Şüphesiz biz senin iyilik edenlerden olduğunu görüyoruz" dediler. ﴾78﴿

Yûsuf, "Malımızı yanında bulduğumuz kimseden başkasını tutmaktan Allah'a sığınırız. Şüphesiz biz o takdirde zulmetmiş oluruz" dedi. ﴾79﴿

Tefsir

Plandan haberdar olmayan kardeşleri, Bünyâmin'in ihtiyar babası olup onun için çok üzüleceğini söylediler ve yerine kendilerinden birini alıkoyup onu serbest bırakmasını Hz. Yûsuf'tan istediler.

Fakat Hz. Yûsuf, cezanın şahsîliği ilkesinden hareket etti ve suçlunun yerine başkasını cezalandırmanın haksızlık olduğunu, böyle bir şey yapmaktan Allah'a sığındığını bildirdi.

Meal

Ondan ümitlerini kesince, kendi aralarında konuşmak üzere bir kenara çekildiler. Büyükleri dedi ki: "Babanızın Allah adına sizden söz aldığını, daha önce de Yûsuf hakkında işlediğiniz kusuru bilmiyor musunuz? Artık babam bana izin verinceye veya Allah, hakkımda hükmedinceye kadar buradan asla ayrılmayacağım. O, hükmedenlerin en hayırlısıdır." ﴾80﴿

"Siz babanıza dönün ve deyin ki: "Ey babamız! Şüphesiz oğlun hırsızlık etti, biz ancak bildiğimize şahitlik ettik. (Sana söz verdiğimiz zaman) gaybı (oğlunun hırsızlık edeceğini) bilemezdik." ﴾81﴿

"Bulunduğumuz kent halkına ve aralarında olduğumuz kervana da sor. Şüphesiz biz doğru söyleyenleriz." ﴾82﴿

Tefsir

Kardeşlerin büyüklerinden maksat yaşça büyük olan Ruben mi yoksa akılca üstün olan Şem'ûn (Şimeon) mu olduğu konusunda farklı rivayetler vardır. Taberî yaşça büyük olan Ruben'in kastedildiğini bildiren rivayetlerin daha isabetli olduğu kanaatindedir (bk. XIII, 33-34).

Hz. Yûsuf'un kararlı tutumu karşısında, ondan ümitlerini kesen kardeşleri, durumu kendi aralarında görüşmek üzere bir kenara çekildiler. Büyükleri Ruben, Bünyâmin hakkında babalarına verdikleri sözü, daha önce de Hz. Yûsuf'a yaptıklarını onlara hatırlattı. Yûsuf'un bu kardeşi, daha önce onu öldürmek isteyen kardeşlerine, onu kuyuya atmalarını teklif etmiş ve ölümden kurtarmıştı (âyet 10; Taberî, XII, 155-156).

Hz. Ya'kūb'un oğulları, 81. âyetin son cümlesiyle, Bünyâmin'i koruyacaklarına dair babalarına söz verdikleri zaman onun hırsızlık suçundan dolayı Mısır'da alıkonulacağını bilemeyeceklerini ifade etmek istemişlerdi.

Meal

Yakup, "Nefisleriniz sizi bir iş yapmağa sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Umulur ki Allah onların hepsini bana getirir. Çünkü O, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir" dedi. ﴾83﴿

Tefsir

Babaları şöyle dedi: *"Hayır, nefisleriniz bu hususta sizi aldattı. Bana düşen artık güzel bir sabırdır. Umulur ki, Allah onların hepsini bana getirir. Şüphesiz O, çok iyi bilendir, hikmet sahibidir."*

Meal

Onlardan yüz çevirdi ve, "Vah! Yûsuf'a vah!" dedi ve üzüntüden iki gözüne ak düştü. O artık acısını içinde saklıyordu. ﴾84﴿

Tefsir

Oğlu Bünyâmin'in Mısır'da tutulduğunu haber alan Hz. Ya'kūb'un, diğer oğlu Yûsuf hakkındaki üzüntüleri yeniden depreşti ve üzüntünün şiddetinden gözlerine boz geldi.

Bu olay iki şekilde açıklanmıştır:

a) 96. âyette "Tekrar görür hale geldi" buyurulduğu için bunu karîne olarak alanlar, boz gelmekten maksat "Üzüntüden ve ağlamaktan dolayı gözünün kapanmasıdır" demişlerdir.

Uzmanların açıklamalarına göre nâdir de olsa üzüntüden gözde katarakt oluştuğu ve sonra bir şokla bunun zâil olduğu görülmüştür.

b) Râzî'nin de katıldığı (XVIII, 195) ikinci anlayışa göre göze boz gelmesinden maksat ağlayanın göz yaşlarına boğulmasıdır; açılması ise üzüntü ve ağlama sebebinin ortadan kalkması, göz yaşının dinmesidir.

Meal

Oğulları, "Allah'a yemin ederiz ki, sen hâlâ Yusuf'u anıp duruyorsun. Sonunda üzüntüden eriyip gideceksin veya helâk olacaksın" dediler. ﴾85﴿

Tefsir

Oğulları, "Allah'a andolsun ki, sen 'Yûsufum!' diye diye sonunda ya hasta olacaksın ya da büsbütün helâk olacaksın!" dediler.

Meal

Yakub, "Ben tasa ve üzüntümü ancak Allah'a arz ederim. Ben Allah tarafından sizin bilmediğiniz şeyleri bilirim" dedi. ﴾86﴿

Tefsir

Hz. Ya'kūb'un bildiği, Allah'ın imtihanı, sabrın sonunun selâmet olduğudur; ayrıca Yûsuf'un rüyasına dayanarak (bk. 4-6 âyetler) edindiği, olayların geleceğine dair ümit verici bilgidir.

Meal

"Ey oğullarım! Gidin Yûsuf'u ve kardeşini araştırın. Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez." ﴾87﴿

Tefsir

Tekrar erzak almak için Mısır'a giden çocuklarına Hz. Ya'kūb'un söylediği bu sözler, onun, Yûsuf'u kurt yediğinden kuşkusunun olduğunu, dolayısıyla Yûsuf'tan ümidini kesmediğini (bk. 18, 83. ayetler) ve Allah'ın lutfuyla bir gün kendisine kavuşacağını umduğunu göstermektedir.

Meal

Bunun üzerine (Mısır'a dönüp) Yûsuf'un yanına girdiklerinde, "Ey güçlü vezir! Bize ve ailemize darlık ve sıkıntı dokundu. Değersiz bir sermaye ile geldik. Zahiremizi tam ölç, ayrıca bize sadaka ver. Şüphesiz Allah sadaka verenleri mükafatlandırır" dediler. ﴾88﴿

Tefsir

Hz. Ya'kūb'un ısrarı üzerine oğulları, hem kardeşleri Yûsuf'u aramak, hem de yiyecek almak üzere üçüncü defa Mısır'a gittiler.

Hz. Yûsuf'un huzuruna girdiklerinde kıtlığın kendilerini iyice dara düşürdüğünü, dolayısıyla erzak temini için tekrar geldiklerini söylediler. Ellerindeki bedelin yetersiz olduğunu, bu sebeple alışverişin dışında kendilerine biraz da tasaddukta bulunmasını Hz. Yûsuf'tan istediler.

Meal

Yûsuf dedi ki: "Siz (henüz) cahil kimseler iken Yûsuf ve kardeşine neler yaptığınızı biliyor musunuz?" ﴾89﴿

Kardeşleri, "Yoksa sen, sen Yûsuf musun?" dediler. O da, "Ben Yûsuf'um, bu da kardeşim. Allah bize iyilikte bulundu. Çünkü, kim kötülükten sakınır ve sabrederse şüphesiz Allah iyilik yapanların mükafatını zayi etmez" dedi. ﴾90﴿

Dediler ki: "Allah'a andolsun, gerçekten Allah seni bize üstün kıldı. Gerçekten biz suç işlemiştik." ﴾91﴿

Yûsuf dedi ki: "Bugün size kınama yok. Allah sizi bağışlasın. O, merhametlilerin en merhametlisidir. ﴾92﴿

Tefsir

Hz. Yûsuf, artık kendisini tanıtmanın zamanı geldiğini düşünerek, cahillikleri yüzünden kardeşlerinin kendisine ve kardeşi Bünyâmin'e yaptıklarını onlara hatırlatıp kendini tanıttı.

Böylece Yûsuf kuyuya atıldığı zaman, kendisine vahyedilmiş olan, *"Kardeşlerinin yaptıklarını bir gün onlara kendileri (senin kim olduğunun) farkına varmadan mutlaka haber vereceksin!"* meâlindeki 15. âyetin verdiği haber, gerçekleşmiş oldu.

Kardeşleri kusurlarını itiraf edip özür dilediler. O da onları bağışladığını bildirdi.

İnsanların kıskanması, Allah'ın bir kimse için takdir etmiş olduğu nimeti engelleyemez. Nitekim, Resûlullah duasında şöyle demiştir:

"Allahım! Senin verdiğine engel olacak yoktur. Senin engel olduğunu da verecek yoktur" (Buhârî, "Ezân", 155).

Kardeşlerinin kıskanması da Yûsuf'un yükselmesine engel olamamıştır. Sonunda kendileri mahcup olmuş ve Allah'ın Yûsuf'u kendilerinden üstün kılmış olduğunu yemin ederek itiraf etmişlerdir.

Ziyâ Paşa'nın dediği gibi:

Zalimlere bir gün dedirir kudret-i Mevlâ:

Tallahi lekad âserekellahu aleynâ!

Meal

Bu gömleğimi götürün de babamın yüzüne koyun ki, gözleri açılsın ve bütün ailenizi bana getirin" dedi. ﴾93﴿

Tefsir

Yûsuf babasının, ağlamaktan gözlerinin göremez hale geldiğini öğrenince, kendi gömleğini götürüp babasının yüzüne koymalarını, böylece tekrar görecek duruma geleceğini söyledi.

"Gözlerine boz gelmesi" göz yaşına boğulma değil de hastalık olarak anlaşılırsa, açılma olayı bir mûcize olarak kabul edilir.

Bir başka yoruma göre de Hz. Ya'kūb'un gözlerine boz gelmesi psikolojik sıkıntıdan kaynaklanmaktadır.

Yûsuf babasının üzüntü, sıkıntı ve sürekli olarak göz yaşı dökmekten görme duyusunun zayıfladığını anlamış ve bu sıkıntıyı gidermek üzere gömleğini babasına göndermiştir; Ya'kūb oğlunun sağ olduğu haberini aldığı ve gömleğini yüzüne sürdüğü takdirde olayın vereceği psikolojik rahatlık, sevinç ve mânevî güç, onun bedenini ve görme gücünü kuvvetlendirecek, gözleri görür hale gelecektir (Râzî, XVIII, 206).

Meal

Kervan (Mısır'dan) ayrılınca babaları, "Bana bunak demezseniz, şüphesiz ben Yûsuf'un kokusunu alıyorum" dedi. ﴾94﴿

Tefsir

Hz. Yûsuf'un gömleğini getirmekte olan kafile, Mısır'dan ayrılıp Hz. Ya'kūb'un ülkesi olan Ken'ân iline doğru yola çıkınca, Ya'kūb, kendisine getirilmekte olan gömleğin kokusunu uzaktan hissetti.

Bu olayın nasıl meydana geldiği konusunda bazı müfessirler, Allah'ın, bu kokuyu bir mûcize olmak üzere o kadar uzak mesafeden Hz. Ya'kūb'a ulaştırdığı yorumunu yapmışlardır.

Elmalılı Muhammed Hamdi bu husustaki yorumları verdikten sonra şöyle der:

Hangi şekilde olursa olsun, bu olayın hârikulâde ilâhî bir tervih (kokuyu hissettirme) olduğunda hiç şüphe yoktur. Zamanımız ilim felsefesi, bu gibi olağan üstü ruhî olayları açıklayamamakla beraber, inkâr da etmeyip telepati (aracısız iletişim) adı altında tasnif ve mütalaa etmektedir.

Acizane kanaatimize göre bu âyet, bize yalnız ruh ilimleri ve mûcize cinsinden bir harikayı tesbit ile kalmıyor, bugünkü teknolojik gelişme açısından dikkate değer ilhamlar da veriyor.

Zira görülüyor ki rayiha yani koku kelimesi, rîh yani 'rüzgâr' anlamına gelen bir kelime ile ifade buyuruluyor. Bu kelimede 'iletme' anlamı daha belirgindir.

Halbuki yukarıda da söylediğimiz gibi kafilenin Mısır'dan ayrıldığı anda Ya'kūb'un duyu merkezine bu kokunun ulaşması rüzgâr hızından daha hızlı bir iletişimle olmuştur. O halde, meseleyi kimya veya atom fiziği sahasında izleyerek ses naklinden daha ince bir kanun ile koku kuvveti ve hareketinin

zaptedilmesi ve nakledilmesinin dahi elektrik akımından yararlanarak mümkün olabileceği sonucuna varabileceğiz demektir.

Gerçi Ya'kūb'un kokuyu duyması fennî bir olay değil, mûcizevî bir olaydır. Ancak âyetin ifadesinden açıkça ortaya çıkan mâna, bu kokunun rüzgâr içinde duyulması ve gömleği taşıyan müjde kafilesinin Mısır'dan ayrıldığı sırada iletilmiş olmasıdır.

Bu ise kokunun da havadan bir telsizle şimşek gibi naklinin ve iletilmesinin mümkün olabileceğini, yaratılışta bunun da gizli bir kanunu olabileceğini düşündürür.

Şüphesiz ki bunun gerek Mısır'dan gönderilmesi, gerekse böyle bir hızlı titreşimin Ya'kūb tarafından algılanabilmesi ve o kokunun Yûsuf'a ait olduğunu kestirebilmesi, doğrudan doğruya ilâhî tasarrufu gösteren harikalardır.

Gerek bu bakımlardan, gerek Yûsuf ile Ya'kūb'un birer peygamber olmaları bakımından olay çok yönlü bir mûcizedir. Zira bir insanın yakınındaki birinin kim olduğunu kokusundan tanıyabilmesi bile olağan üstü bir meseledir.

Ancak olayın bütünüyle tabiat kanunlarının üstünde bir mûcize olması, bununla ilgili birtakım tabiat kanunlarının mevcut olmasına engel değildir (bk. IV, 2921 vd.).

Meal

Onlar da, "Allah'a yemin ederiz ki sen hâlâ eski şaşkınlığındasın" dediler. ﴾95﴿

Tefsir

Yanındakiler ise, "Vallahi sen hâlâ eski şaşkınlığındasın" dediler.

Meal

Müjdeci gelip gömleği Yakub'un yüzüne koyunca gözleri açılıverdi. Yakup, "Ben size, Allah tarafından, sizin bilemeyeceğiniz şeyleri bilirim demedim mi?" dedi. ﴾96﴿

Tefsir

Müjdeci gelince, gömleği yüzüne koyar koymaz Ya'kūb tekrar görür hale geldi. Dedi ki: "Ben size, 'Allah tarafından sizin bilmediklerinizi bilirim' demedim mi?"

Meal

Oğulları, "Ey babamız! Allah'tan suçlarımızın bağışlanmasını dile. Biz gerçekten suçlu idik" dediler. ﴾97﴿

Yakub, "Rabbimden sizin bağışlanmanızı dileyeceğim. Şüphesiz O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir" dedi. ﴾98﴿

Tefsir

Hz. Ya'kūb'un oğulları, babalarına karşı suçlarını itiraf ettiler ve ondan günahlarının bağışlanması için Allah'tan af dilemesini istediler.

Fakat, Ya'kūb'un, oğullarına karşı kalbi kırıktı, kendisinin affettiğine işaret etmekle birlikte Allah'ın affı için hemen dua etmedi; ya seher vaktini veya aralarında helâlleşmelerini beklemek ya da kırgınlığını hissettirmek için onu bir süre erteleddi.

Meal

(Mısır'a gidip) Yûsuf'un huzuruna girdiklerinde; Yûsuf ana babasını bağrına bastı ve "Allah'ın iradesi ile güven içinde Mısır'a girin" dedi. ﴾99﴿

Tefsir

Ya'kūb aleyhisselâm, yakınlarıyla birlikte kendi ülkesinden ayrılarak Mısır'a Hz. Yûsuf'un yanına gitti. Rivayete göre Hz. Yûsuf ile Mısır hükümdarı, kalabalık bir asker topluluğu, devlet adamları ve Mısır halkı ile birlikte Hz. Ya'kūb'u şehrin dışında karşıladılar.

Hz. Yûsuf, ana babasını kucaklayıp bağrına bastıktan sonra onları özel bir konakta dinlendirdi; sonra da güven içinde şehre girmelerini söyledi (Râzî, XVIII, 210-211).

Meal

Ana babasını tahtın üzerine çıkardı. Hepsi ona (Yûsuf'a) saygı ile eğildiler. Yûsuf dedi ki: "Babacığım! İşte bu, daha önce gördüğüm rüyanın yorumudur. Rabbim onu gerçekleştirdi. Şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra; Rabbim beni zindandan çıkararak ve sizi çölden getirerek bana çok iyilikte bulundu. Şüphesiz Rabbim, dilediği şeyde nice incelikler sergileyendir. Şüphesiz O, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir." ﴾100﴿

Tefsir

Müfessirler, "*huzurda yere kapanma*" olayını iki şekilde yorumlamışlardır:

a) Hz. Yûsuf'a karşı bir saygı selâmı olmak üzere yere kapanmışlardır. 4. âyet bu anlamı destekler mahiyettedir.

b) Hz. Yûsuf'a kavuştukları için Allah'a şükretmek üzere secdeye kapanmışlardır.

4. âyetin meâlinde, "*Onları bana Allah'a secde ederlerken gördüm*" diye çevirdiğimiz cümle, "*Onları benim için secde ederlerken gördüm*" şeklinde çevirmek de mümkündür. Bu takdirde âyet ikinci anlamı destekler.

Hz. Yûsuf, bir nezaket ve tevazu örneği daha göstermiş, sahip olduğu bu debdebe ve ihtişamın kendisine Allah tarafından lutfedildiğini söyleyerek Allah'a senâda bulunmuştur.

Kardeşlerinin kendisine muhtaç oldukları bir dönemde onlardan intikam almayı düşünmediği gibi, onların yaptıklarını hatırlatacak tek kelime dahi söylememiş, kardeşleriyle arasını şeytanın açtığını ifade etmiştir.

Bununla birlikte bu olayların ilâhî takdir ve hikmet neticesinde meydana geldiğine de işaret etmiştir.

Meal

"Rabbim! Gerçekten bana mülk verdin ve bana sözlerin yorumunu öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Dünyada ve ahirette sen benim velimsin. Benim canımı müslüman olarak al ve beni iyilere kat." ﴾101﴿

Tefsir

Hz. Yûsuf, mülkü ve onu yönetmek için gerekli olan olayları yorumlama ilmini kendisine yüce Allah'ın verdiğini, dünyada da âhirette de kendisini yönetip himaye eden velîsinin Allah olduğunu zikrederek O'na şükranlarını arzediyor ve dünyada insana verilen imkânların "*iyi bir insan ve iyi bir müslüman olma*" amacına hizmet etmesi gerektiğini vurguluyor (velî hakkında bilgi için bk. Bakara 2/257; Nisâ 4/2,138-140; En'âm 6/14).

Rivayete göre Hz. Ya'kūb Mısır'da oğlunun yanında yıllarca yaşadı. Vasiyeti uyarınca naaşı, Filistin'de defnedilmiş bulunan babası Hz. İshak'ın yanına gömüldü.

Hz. Yûsuf babasından sonra yirmi üç yıl daha yaşadı. Onun naaşını da Mısırlılar mermer bir sandukaya koyarak Nil yatağına gömdüler.

Mısırlılar onu çok sevdikleri için kendi memleketlerinde kalmasını istemişlerdi. Daha sonra Hz. Mûsâ onun naaşını bularak babası Hz. Ya'kūb'un yanına götürüp defnetti (Râzî, XVIII, 216).

Meal

İşte bu (kıssa), gayb haberlerindendir. Onu sana biz vahiy yolu ile bildiriyoruz. Yoksa onlar tuzak kurarak işlerine karar verdikleri zaman sen onların yanında değildin. ﴾102﴿

Tefsir

Hz. Peygamber, bu kıssayı yaşayanlarla beraber yaşamadığı ve kitaptan okumadığı gibi herhangi bir kimseden de öğrenmiş değildi.

Çünkü Mekke'de yahudilerle temasta bulunan bazı kimseler bulunsa bile, yahudi din âlimi yoktu. Bütün bunlar, bu kıssanın gayb haberlerinden ve bir mûcize olduğunun delilidir (gayb hakkında bilgi için bk. Bakara 2/3).

Meal

Sen ne kadar şiddetle arzu etsen de insanların çoğu inanacak değillerdir. ﴾103﴿

Tefsir

Kureyş'in, *"İsrâiloğulları Mısır'a niçin gitti?"* şeklindeki sorusuna cevap olmak üzere inmiş olan bu kıssa, Kur'an'ın bir mûcize, Hz. Muhammed'in de bir peygamber olduğunu gösteren delillerden biridir.

Bununla birlikte Kureyş'in çoğu inanmamıştır. Zira onlar gerçeği aramada samimi değillerdi. Yüce Allah, *"Sen ne kadar inanmalarını istesen de insanların çoğu inanmazlar"* buyurarak elçisini teselli etti.

Meal

Halbuki sen buna karşılık onlardan bir ücret de istemiyorsun. O (Kur'an) âlemler içinde ancak bir öğüttür. ﴾104﴿

Tefsir

Halbuki sen bunun karşılığında onlardan bir ücret de istemiyorsun. Kur'an herkes için ancak bir hatırlatma ve öğüttür.

Meal

Göklerde ve yerde nice deliller vardır ki yanlarına uğrarlar da onlardan yüzlerini çevirerek geçerler. ﴾105﴿

Tefsir

Sözlükte âyet kelimesi *"bir şeyin tanınmasına sebep olan ve varlığını gösteren işaret, açık alâmet, delil, ibret, şaşırtıcı şey, mûcize ve topluluk"* anlamlarına gelir.

Terim olarak, Kur'an-ı Kerîm'in bir veya birkaç kelime yahut cümleden meydana gelen bölümlerini ifade eder.

Burada âyet kelimesi alâmet, delil ve ibret veren şey mânalarında kullanılmıştır. Yani gerek insanın kendisinde gerekse dış dünyada, göklerde ve yerde Allah'ın varlığına, birliğine, ilmine, kudretine ve hikmetinin üstünlüğüne delâlet eden, insanların görüp ders ve ibret almasını gerektiren nice delil vardır.

İnsanoğlu ilmî, fikrî, felsefî ve amelî hayatında bu olaylarla her zaman karşı karşıyadır. Bu tabiat olaylarını düşünüp bunlardaki incelikleri, bunlara hâkim olan ilâhî kanunları keşfetmesi ve yaratanını tanıması gerekirken o, düşünmeden, ibret almadan bunlara sırt çevirip gider.

Halbuki insanoğlu bunları düşünüp dikkatli bir şekilde incelese hem dünyada başarılı olacak hem de imanını taklitten tahkike çıkararak kâmil insan (has kul) olma yolunda ilerleyecek ve âhirette mutlu olacaktır.

Meal

Onların çoğu Allah'a ancak ortak koşarak inanırlar. ﴾106﴿

Tefsir

İnsanların çoğu, göklerdeki ve yerdeki delilleri ibret gözüyle incelemedikleri ve akıllarını doğru kullanmadıkları için, Allah'ın varlığını kabul ettikleri halde O'na çeşitli yollarla ortak koşarlar.

Nitekim Câhiliye döneminde Arabistan halkı da Allah'a inanmakla birlikte (Lokmân 31/25) çeşitli şekillerde O'na ortak koşuyorlardı.

Meselâ, bazı putperest Araplar meleklerin Allah'ın kızları olduğuna inanırken (Nahl 14/57), bir kısmı da kendilerini tanrıya yaklaştırsınlar diye putlara tapıyorlardı (Zümer 39/3).

Hıristiyanlar, Hz. Îsâ'nın Allah'ın oğlu olduğunu iddia ederken, yahudilerin bir kısmı, *"Üzeyir Allah'ın oğludur"* diyorlardı (Tevbe 10/30).

Ayrıca cinleri Allah'a ortak koşanlar da vardı (En'âm 6/100).

Meal

Yoksa Allah tarafından kendilerini kuşatacak bir azabın gelmeyeceğinden veya onlar farkında olmadan kıyametin ansızın gelip çatmayacağından emin mi oldular? ﴾107﴿

Tefsir

Allah tarafından onlara kuşatıcı bir azabın gelmesi veya onlar farkında olmaksızın kıyametin ansızın kopması karşısında kendilerini güvende mi hissediyorlar?

Meal

De ki: "İşte bu benim yolumdur. Ben ve bana uyanlar bilerek Allah'a çağırırız. Allah'ın şanı yücedir. Ben Allah'a ortak koşanlardan değilim." ﴾108﴿

Tefsir

"Ne yaptığımı bilerek" diye çevirdiğimiz basîret kelimesi sözlükte, "delil, kesin kanıt, inanç, bilgi, ibret alınacak şey, zihinsel olarak görmek, kestirmek, sezmek, idrak etmek, anlama ve kavrama yeteneği" gibi anlamlara gelmektedir.

"*Akla uygun, bilinç ve duyarlılıkla donanmış bir kavrayış"* şeklinde de çevrilmiştir (Esed, II, 480).

Âyette Hz. Peygamber'e, yolunun İslâm dini olduğunu, insanları sadece Allah'a çağırdığını, dolayısıyla kendisi ve ona uyanların aydınlık bir yol üzerinde bulunduklarını, Allah'a ortak koşanlardan olmadığını bildirmesi emredilmiştir.

İşte Allah'a davet, bu şekilde basiret üzere, ne dediğini bilerek, ihlâs ve samimiyetle, hikmet ve güzel öğütle olmalıdır (ayrıca bk. Nahl 16/125).

Meal

Biz senden önce de, memleketler halkından ancak kendilerine vahyettiğimiz birtakım erkekleri peygamber olarak gönderdik. Yeryüzünde dolaşıp da, kendilerinden önce gelenlerin akıbetlerinin nasıl olduğuna bakmadılar mı? Elbette ahiret yurdu Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için daha iyidir. Hâlâ aklınızı kullanmıyor musunuz? ﴾109﴿

Tefsir

Bu âyet-i kerîme, müşriklerin Hz. Peygamber'i kastederek, *"Ona bir melek indirilseydi ya!"* (En'âm 6/8) meâlindeki sözlerine cevap olarak inmiştir.

Bu ve benzeri âyetler, insanlara cin ve melek gibi insandan başka varlıklardan peygamber gönderilmediğini ifade eder.

"Kişiler" diye çevirdiğimiz ve sözlükte *"erkekler"* mânasına gelen *"ricâl"* kelimesine dayanan müfessirler çoğunluğuna göre, peygamberlerin tamamı erkeklerden gönderilmiştir.

Ancak bazı âlimler Hz. İbrâhim'in eşi Sâre'nin, Hz. Mûsâ'nın annesinin ve Hz. Îsâ'nın annesi Meryem'in de peygamber olduklarını iddia etmişlerdir. Zira bunlara da ya doğrudan veya melek vasıtasıyla vahyedilmiştir (krş. Âl-i İmrân 3/42; Hûd 11/71; Kasas 28/7; Tahrîm 66/11-12).

İşte bu âyetlerde adı geçen kadınların peygamber olduklarına işaret bulunmakla beraber çoğunluğa göre bunlar peygamber değil, sadece faziletli hanımlardır (İbn Kesîr, IV, 346).

Müfessirler, "*şehir halkı içinden*" diye çevirdiğimiz min ehli'l-kurâ ifadesini dikkate alarak peygamberlerin göçebe kesimden değil, yerleşik medenî toplumlardan seçilmiş oldukları kanaatine varmışlardır (Râzî, XVIII, 226; Şevkânî, III, 69).

Ehli'l-kurâ tamlamasına, *"yeryüzünde yaşayan insanlar"* mânası veren İbn Abbas'a göre ise bundan maksat, peygamberlerin müşriklerin istediği gibi göklerdeki varlıklardan değil, yeryüzünde yaşayan insanlardan gönderilmiş olduğunu ifade etmektir (İbn Kesîr, IV, 346).

Meal

Nihayet peygamberler ümitlerini kesecek hale gelip yalanlandıklarını düşündükleri sırada, onlara yardımımız geldi de, böylece dilediğimiz kimseler kurtuluşa erdirildi. Azabımız ise, suçlular topluluğundan geri çevrilemez. ﴾110﴿

Tefsir

Hz. Âişe, âyeti şöyle yorumlamıştır: "Sıkıntılar uzayıp da yardım gecikince peygamberler kavimlerinden kendilerini yalancılıkla itham edenlerin iman edeceklerinden ümitlerini kesmişler,

inanmış olanların da kendilerini yalanlayacaklarını sanmışlardır. İşte o zaman Allah'ın yardımı gelmiştir" (Buhârî, "Tefsîr", 12/6).

Peygamberler de insan oldukları için birtakım olaylar karşısında bazı duygulara kapılabilirler. Nitekim Bakara sûresinin 214. âyetinde de müminlerin çektikleri sıkıntı ve geçirdikleri sarsıntılar karşısında peygamberlerin buradakine benzer davranışlar sergiledikleri ifade buyurulmuştur.

Ancak peygamberlerin, Allah'ın vaadinden dönmesini, söz verdiği yardımı yapmayarak onları yalancı çıkarmasını düşünmeleri mümkün değildir. Bu, onların peygamberlik vasıflarına aykırıdır.

Nitekim onlar, en şiddetli sıkıntılar karşısında bile insan gücünün dayanabileceği en son merhaleye kadar dayanmışlardır.

Sıkıntı ve ıstıraplar dayanılmaz bir hale geldiği, Allah'tan başka hiçbir ümit kalmadığı anda Allah'ın yardım ve zaferi yetişmiş; peygamberler ve onlara inanan müminler kurtuluşa ermiş, suçlular ise cezalandırılmışlardır.

Meâlinde *"yalancı sayıldıklarını"* diye çevirdiğimiz küzibû fiilindeki kıraat farklarına göre, âyetin ilk bölümünden şu mânalar anlaşılabilir:

☼a) "Küzibû" şeklinde şeddesiz okunduğu takdirde:

☼1. Nihayet peygamberler insanların, kendilerine inanacağından umudu kestikleri, halkın da peygamberlerin kendilerine yalan söylediklerini sandıkları an, onlara yardımımız gelir.

☼2. Nihayet peygamberler, Allah tarafından kendilerine vaad edilen yardımın geleceğinden ümitlerini kesip, insanlar karşısında yalancı durumuna düşeceklerini sandıkları sırada onlara yardımımız gelir.

İnsan olmaları sebebiyle, peygamberlerin de bu tür davranışlarının olabileceğine dair İbn Abbas'tan bir rivayet aktarılmakla birlikte, bazı müfessirler, Allah'ın sözünden dönebileceğini, değil peygamberler, herhangi bir müminin bile düşünmesi mümkün değildir. Böyle bir düşünce kişiyi imandan çıkarır derler (Râzî, XVIII, 226).

☼b) *"Küzzibû"* şeklinde şeddeli okunduğu takdirde:

☼1. Nihayet peygamberler insanların inanacaklarından umut kestikleri ve kendilerinin yalancı çıkarıldıklarını kesin olarak anladıkları zaman onlara yardımımız gelir.

☼2. Nihayet peygamberler, kavimlerinin iman edeceğinden umut kestikleri, inanmış olanların da inkârcılar tarafından yalanla itham edildikleri sonucuna vardıkları an onlara yardımımız gelir.

Meal

Andolsun ki, onların kıssalarında akıl sahipleri için ibret vardır. Kur'an uydurulabilecek bir söz değildir. Fakat kendinden öncekileri tasdik eden, her şeyi ayrı ayrı açıklayan ve inanan bir toplum için de bir yol gösterici ve bir rahmettir. ﴾111﴿

Tefsir

Peygamberlerin kıssaları gönül eğlendirici hikâyeler değil, ibret alınacak olaylardır.

Buradaki "onların kıssaları"ndan maksat, ya genel olarak peygamberlerin kıssalarıdır veya bu sûrede anlatılan Hz. Yûsuf ile babası ve kardeşlerinin kıssasıdır.

Gerçekten de Hz. Yûsuf'un yaşadığı sıkıntılardan kurtulup Mısır'da yüksek bir makama gelmesinde akıl sahipleri için büyük bir ibret vardır. Ancak birinci mâna daha kapsamlıdır.

Kur'an-ı Kerîm insanlar tarafından uydurulabilecek bir söz değil, kendisinden önce peygamberlere indirilmiş olan Tevrat, Zebur ve İncil gibi kitapları tasdik eden ilâhî bir kitaptır.

Kur'an'ın her şeyi açıklamasından maksat, dünyada var olan her şeyi açıklaması değil, insanlığın muhtaç olduğu ve ilâhî bir aydınlatma olmadan ulaşamayacağı helâl-haram, sevap-günah gibi dinî ve ahlâkî konulara dair gereken ayrıntıları vermesidir. O, hükümleriyle amel edenler için hem bir hidayet hem de rahmettir.

Yûsuf kıssası, iyilerle kötülerin mücadelesinde iyilerin başarılı olacağını anlatan, insanlığa iyimserlik aşılayan somut bir örnektir.

Bu sebeple kıssada ders almak isteyenler için güzel ibretler vardır.

Nitekim Allah Teâlâ kıssanın başlarında Yûsuf ve kardeşlerinin kıssasında, almak isteyenler için ibretler olduğunu ifade buyurmuştu (âyet 7).

Burada da bütün peygamberlerin kıssalarında akıl sahipleri için alınacak ibret olduğunu bildirmektedir.

Hz. Yûsuf'un kıssasından alınacak dersler şöyle özetlenebilir:

Sûrede Hz. Ya'kūb'un Allah'a imanı ve bu iman sayesinde musibetlere karşı gösterdiği sabır ve tevekkülü anlatılmıştır.

Sevgili oğlu Yûsuf'u kurtların parçaladığı yalan haberi kendisine söylendiği zaman dahi metanetini yitirmemiş, sabretmiş ve Allah'ın yardımına sığınmıştır (âyet 18).

Diğer oğlu Bünyâmin'i kardeşleriyle birlikte Mısır'a gönderdiği zaman da en hayırlı koruyucunun Allah olduğunu vurgulamıştır (âyet 64).

Yûsuf hakkındaki aşırı derecede üzüntüsünden dolayı oğullarının, *"büsbütün helâk olacaksın"* şeklindeki uyarıları karşısında o, gam ve kederini sadece Allah'a arzettiğini ifade etmiş ve oğullarına, Allah'ın rahmetinden ümit kesmemelerini, gidip Yûsuf'u ve kardeşi Bünyâmin'i aramalarını emretmiştir (âyet 86-87).

Yine Hz. Ya'kūb, oğullarına "Mısır'a ayrı ayrı kapılardan giriniz" diye nasihat edip gelebilecek tehlikelerden korunmaları için tedbir almalarını tavsiye ettikten sonra, "Ama, Allah'tan gelecek hiçbir şeyi sizden savamam; hüküm sadece Allah'ındır" diyerek Allah'a olan tevekkülünü göstermiştir (âyet 67).

Hz. Yûsuf, zindandaki arkadaşlarını tevhid dinine çağırmış ve Allah'ın birliğine dair onlara çeşitli aklî deliller getirmiştir. Onun bu üslûbu güzel bir davet örneğidir.

Nitekim Aziz'in karısının sık sık Hz. Yûsuf'la baş başa kalması kadının ona âşık olmasına yol açmıştır. İslâm, bu gibi sakıncalı durumları önlemek için kadının, halvet sayılabilecek şekilde yabancı erkeklerle bir arada bulunmasını yasaklamıştır.

Fıkıhta halvet, aralarında devamlı evlenme engeli bulunmayan bir erkekle bir kadının başkalarına kapalı olan bir yerde baş başa kalmalarını ifade eden bir terimdir (geniş bilgi için bk. Orhan Çeker, "Halvet", DİA, XV, 384).

Hz. Yûsuf, kendisiyle birlikte olmak isteyen kadının çekiciliğine ve ortamın elverişli olmasına rağmen, velinimetine ihanet etmekten Allah'a sığınarak bir iffet ve sadakat örneği sergilemiştir.

Daha sonraki tehditler karşısında da "*Rabbim! Zindan, bunların benden istediklerinden daha iyidir*" diyerek günah işlemektense zindana atılmayı yeğlemiştir (âyet 33).

Hz. Yûsuf, karşılaştığı sıkıntı, zulüm ve haksızlığa rağmen sarsılmamış, Allah'a olan inanç ve güvenini yitirmemiş, Allah'ın rahmetinden ümidini kesmemiştir (âyet 90).

Allah Teâlâ da sabrının karşılığında ona ilim, hikmet vermiş ve Mısır'da geniş yetkilerle donatılmış bir makam nasip etmek suretiyle onu ödüllendirmiştir (âyet 56).

Bu kıssa, Allah'ın takdirini hiç kimsenin önleyemeyeceğini göstermesi bakımından da ibret vericidir.

Nitekim, kardeşlerinin Hz. Yûsuf'u kıskanmaları ve ona bunca kötülük etmeleri, onun yükselmesine engel olamamış, tam tersine buna zemin hazırlamıştır.

Hz. Yûsuf, kendisini öldürmek isteyen ve kuyuya atan kardeşlerinden istediği gibi intikam alma güç ve imkânına sahip olduğu halde bunu yapmamış, kötülüğü iyilikle karşılamıştır.

Kardeşleri onun huzurunda suçlarını itiraf ettikleri zaman, "Bugün yaptıklarınız yüzünüze vurulmayacak, Allah sizi affetsin! O, merhametlilerin en merhametlisidir" diyerek peygambere yakışır bir yücelik göstermiştir.

Hz. Peygamber de Mekke'yi fethettiği zaman kendisine yıllarca kötülük eden, en sonunda şehri terketmek zorunda bırakan Mekkeliler hakkında Hz. Yûsuf'u örnek almış ve onun 92. âyette aktarılan sözünü tekrarlayarak onları affetmiştir.

Özü itibariyle kıssa, insanlığın serüvenine hâkim olan, insanın öz benliğinde ve sosyal hayatta sürüp giden iyi ile kötünün mücadelesinden ilginç ve etkileyici bir kesit vermektedir.

KAYNAK:

https://sozluk.gov.tr/

Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an-ı Kerim Meali

https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-tefsir-1/hud-suresi-11/ayet-118/kuran-yolu-meali-5

Kur'an Yolu Tefsiri Cilt: 3 Sayfa: 211

AYET MEALLERİNİ OKUDUKTAN SONRA SİZDE HANGİ DUYGU VE DÜŞÜNCELER OLUŞTU?

(**Not:** Aşağda verilen boş satırlara yazınız Sayfa yetmezse ilave sayfa kullanabilirsiniz.)

METNİ TEFSİRİ İLE BİRLİKTE OKUDUKTAN SONRA SİZDE HANGİ DUYGU VE DÜŞÜNCELER GELİŞTİ?

(**Not:** Aşağda verilen boş satırlara yazınız Sayfa yetmezse ilave sayfa kullanabilirsiniz.)

METİNDEN KISACA HANGİ DERSLER ÇIKARILABİLİR?

(**Not:** Aşağda verilen boş satırlara yazınız Sayfa yetmezse ilave sayfa kullanabilirsiniz.)